Контрольный экземпляр

Массаа а мехкашкара пролетареш, вlашаrlкхета!

СЕРДАЛО

Советски Союза Коммунистически партен Нохч-ГIалгIай обкома, Нохч-ГIалгIай АССР Лаккехьарча Советен Министрий Советен орган

(«СВЕТ»)

Орган Чечено-Ингушского обкома КПСС, Верховного Совета и Совета Министров Чечено-Ингушской АССР

№ 209 (0043). | ШОАТТА, 4 сентябрь 1971 шу. | Мах 2 кап. | *Газет арадувл 1923 шера денз*

КХОАНА—МЕХКДАЬТТАН ГАЗОВИИ ПРОМЫШЛЕННОСТА БОЛХЛОЙ ЕРРИГСОЮЗНИ ДИ

КЪОНАХЧАЛ ДОЛЧАР ЦIЕЙ

Шоай цIей — мехкдаьттан газовии промышленноста Ди мехкдаьттан газовии промышленноста къахьегамхоша укх шера бегIалдоких дIадикха а ца деннача тайпера чIоагIа хьакхар айденнача, 1971—1975 шерашка СССР халкъа боахам дегIабоалабара пхе шера планех йолча КПСС XXIV съезда Директивашка хьахьекха декхараш ханал хьалха кхоачашдара шерра яхь ерзача хьалашка.

1970 шера мехкдаьтта даккхара боарам КПСС XXIII съезда Директивашка 345—355 млн. тонн оттабаьбар. ДIадахача шера вай махка даьккхадар 353 млн. тонн мехкдаьтта. Пхе шера 110 млн. тонн е 46 процент алсамдаьннад мехкдаьтта доаккхалга. ВорхIлагIча пятилеткерчул 518 млн. тонн дукхагIа даьккхад мехкдаьтта дIадахача пхе шера. 1970 шера 198 млрд. кубически метр яьккхий газ.

Мехкдаьтта промышленноста Министерствас геолога Министерствас лаьттан чекаш толкхараш пхе шера хьайвиллай мехкдаьтта доалла 254, газ йоалла 68 моттиг. ИешкагIен мехкдаьтта дукхагIа лоцш йола 100 моттиг болх бе йолаяннийтай.

Сихаьа темпашца догIаух мехкдаьтта промышленность Нохч-ГIалгIай а Республикин мехкдаьттахоша даккха доагIача тайпера белгалдаьккхар В. И. Ленин ваь 100 шу дизар. КПСС XXIV съезда сийна лелаьйна Ерригсоюз-ни хьал кхие а баха, пар 1970 шера 20 сентябре кхоачашйир мехкдаьттан газа маккхара пхе шера планаш, шу чакхдаладелда 3,9 млн. тонн мехкдаьтта даьккхад пхе шера планал совгIа.

Пятилетка чакхйоалача шера Нохч-ГIалгIайчен мехкдаьтта доаха промышленность декIахара исторе чуь дукхьашка даьккхад шера тхьо миллион тонн мехкдаьтта. 20-гIа миллион тонн сиха гIа яккхар дукьа эттара хьалха яхь йоллар «Октябрьнефть» мехкдаьттен гази йоахача управлени коллектив яр.

Дукхха зоараш болча мехкдаьттахой коллектив тIаьIерттан хьалерех къахьегаро торо влар республике 1966 шерарчул 2,3-зза дукхагIа мехкдаьтта даккха, 3,1-зза дукхагIа газ яккха. Мехкдаьтта даккхара мехка пхелагIен Къилбаседа Кавкасе хьалхарен моттиг лоац вай республика хIана.

Ленина орден лелаьча «Грознефть» объединене предприятий ерритача коллективашка шерра болх дIаболабаьб чухьара резерваш хьегучаьлхараш пайда эцарах, къахьегама овсарлец производства эффективность лаккхьара.

Пхе шера объединенаш бIарчче хьайнача къахьегама овсарле 9,3-зза лакхъелкгй, дикка лакхдаьд технико-экономически хьоаламаш, мехкдаьтта газаген бода мах лохбаьб.

Яхьера результаташ эттара дикагIа я шоай пятилеткаш 1970 шера 20 июле кхоачашъяьча «Горскнефти», 5 сентябре кхоачашъяьча «Старогрознефть», 22 сентябре кхоачашъяьча «Малгобекнефть» мехкдаьттен газ йоахача управлений коллективаш.

Мехкдаьттен газ къастарна сихача темпашгIа дукхагIа даьккха пхе шера мехкдаьтта 6,7-зза газ 5,5-зза алсамъеккхача старогрознески мехкдаьттахоша. Цахан объединене эттара йоаккхагIа йола мехкдаьттен газ доаха управлени я из. Республике доаккхача дерригача мехкдаьттан 40 процент гарга из ду.

Пхе шера планаш ництта дехал хьалха кхоачашъяьй «Грознефть» объединене мехкдаьтта-газови управление, трубно-инструментальни база, транспортни предприятеш.

Республикерча мехкдаьттахоша хьинаре хьалхе 1971 шера а — вертача пятилетка хьалхара шера.

КПСС XXIV съезде сийна шерра ерзача социалистически яхь йоа хилийтай съездал хьалхара декхараш ах шера дехьа тоала кхоачашде.

Ялх бетта планал совгIа даьккхад 75 эзар тонн гаргга мехкдаьтта 33,7 миллион кубически метр попутни газа.

Яхь лелаераш юкъе хьалха йоах «Октябрьнефть» НГДУ № 2 йолча, «Старогрознефть» НГДУ № 1 йолча, «Сунжанефть» НГДУ № 1 йолча районий инженерно-технологически службай коллективаш.

(Кхеставлар 3-ча оагIо тIа).

СИГАЛЪЯХАЙ «ЛУНА-18»

Космически аре таккхара программага хьажжа 1971 шера 2 сентябре московски ханах 16 сахьата 41 минута яьча Советски Союзе урагIъаххийтай ракетаносталь «Луна-18» яха автоматически станци я йолаш.

Станци урагIъаххийтай Бутта Бетта гонаьхара космически арен Iалма ларда тIа таккхара.

Беттагахьа автоматически станци кхийтар Лаьттан искусственни спутника орбита тIара. Станци синала ..... траектори лаьрхIачоа гарга я.

«Луна-18» яхача станцица теплоане радиобувзам доаттабу. Телеметрически информаци даккегIа, бортовой системашен агрегаташен болх лерттIа бу. Хьекхелача информацеа обработка ю координационно — вычислительни центро.

(ТАСС).

«ЛУНОХОД-1» ЦХЬАЙТТАЛАГIА БАЛХА ДИ

ГАЬНАРЧА КОСМИЧЕСКИ БУВЗАМА ЦЕНТР

2 сентябрь. (ТАСС). 31 августа московски ханах 16 сахьат даьнча ДогIий форда районе Малх хьалкхеттар. СаралIа ше лелача аппаратаца бувзама вргIанара сеанс хилар, цу хана хьайкар бортовой системашен агрегаташен боча белхах йола телеметрически информаци. Хьайнйала хилар маьлха батарея панель, электроэнерги духш йола аппаратураш юкайкха йолаелар.

Луноходаца болча радиобувзама тIехьагIа, 1 сентябре хиннача сеанс пуннара болх дIахо бир.

Телеметрически информаце даккегIа, «Лунохода» дика чакхъяьккхар Бетта тIа иттлагIа йола буйса я. Аппарата бортовой системаш лерттIа болх беш я. Приборий отсекера температура Цельса 20 градус я, давлени оттабаьча боарамагIа я. Луноходаца тешнаме радиобувзам лоттабу. ДогIий форда чу Iилма эксперимент дIахо еш я.

ГОРОДА ДЕННА СОВГIАТ

Города къахьегамхоша боалами культурен лаккхьача, цхе шера плана заданеш кхоачашъеча толамаш лахарех СССР Лаккхьарча Совета Президиума УказагIа города Калугала Къахьегама ЦIеча Байракха орден еннай.

(ТАСС).

И. С. ПОДНЕБЕННЕНА

Нохч-ГIалгIай АССР Лаккехьарча Совета Президиума Сийлен грамота еларах доле

НОХЧ-ГIАЛГIАЙ АССР ЛАКХЕХЬАРЧА СОВЕТА ПРЕЗИДИУМА УКАЗ

Кинофикаце организаце дукхача шерашкен даккха хIама доалаш болх бараха а яьча хийнаць доле шоатитъе ит шу диаарча дувзаденна а Нохч-ГIалгIай Автономни Советски Социалистически Республика Лаккехьарча Совета Президиума Сийлен грамота дойла

Поднебенный Иван Стефановича — Нохч-ГIалгIай АССР кинофикаце управлене начальника.

Нохч-ГIалгIай АССР Лаккехьарча Совета Президиума председатель К. ОЗДОЕВ.

Нохч-ГIалгIай АССР Лаккехьарча Совета Президиума секретара хьалхара М. АБДУЛАЕВА.

гор. Грозный,
1971 ш. 2 сентябрь.

КХАШКАРЧА БАЛХИЙ— ДАИМ ЙОАКХО

Кердача хьувкъама чукйина лард йоллаш ба Грозненски шурий совхоза къахьегамхой. Цу гIулакха новкъостал де баьхкаб Грозненски юртбахама авиатораш: летчик Романов Владимир, нохлагIвола пилот Горемыкин Александр, техник Тарнев Юрий, механик Шимко Юрий. ХIара гектара тIа шиннне бIаь килограмм а кхоачийташ, яхийтта эзар гектара тIа суперфосфата амминачни селитри тессай цар. ХIаьта хIана удобренеш а тайса, цар хьаьвне деншш лиса лаьтта 300 гектар мара дац. Цу совхозе лакха къахьегама толамаш доалаш хьенара къахьег самолета тIа удобрени тIайотташ болча Халева ГIайрбена, Сулейманова Зарс, Хизирова Хьаба.

СУРТА ТIА: самолета удобренеш тIайотташ латт.

С. ХАКИЕВА сурт.

ХЬОКХАМАШ ГIАДВУГАШ ДА

Тха бригада Ачхой - Мартана района «Самашкинский» совхозе йоккхагIчарех ца я. Бригада долахьа 1500 гектар тайп-тайпара культураш дIаюв лаьтта да. ХIанз гурахь йийна чультураш чуйица чьиначул тIехьагIа тасай балха пхьайолча хьогех лаьца дувца белам ба са.

Эзар гектара тIа дIадийнадар оаха дIадахача шера гурахь кIа. ПлачагIа хIара гектара тIара юкъера лаьрхIача 16 центнер кIа чуаца декхарйла дар. хIаьта социалистически яхье а даьний оаха деш деннадар хIара гектара тIара чуаца хьувкъам 18 центнерага дIакхоачабе. Дош кхоачашдера деррига а дар тха кхаф лелаяраш. Хаинахьа, агротехнически белкхоаша дIадеккача тайпара дихача лаьтта цIадийнадер кIа, тоъал органически, минеральни удобренеш гайсаяр. Хьийга къа зехьа довнаар. Дог гIоздоаккхаш хьувкъам къахилар кхашка — хIара гектара тIара 19 центнер кIа чуйиар.

Хоаш ма дарра, ахкан замалехь хаоттам во лаьттар вайна, догIаш ца делхаш йокьалуш лаьттар хьажкIаш, гидуаргаш. Цудухьа совхоза специалистаьца дага а баьнне къахьегамхоша лаьрхIар кхы лоатта а ца ап уж культураш хьекха а хьекха царех силос йолла. 129 гектара тIара хьажкIаш хьекха тIадиллар зиегIа болчо комбайнераша Ш. Арцакаевна, А. Хасиевна. Из болх итт дийнахь чакхбаьккхар цар. ПлачагIа 180 центнер хили санна, хIара гектара тIара 210 центнер моше доакъар даьлар тхона. ХIаьта дикаьта диллача дувца хабар доаш дика силос хилар цу хьажкIех. Баьцдар аьлча гидуаргаш чуэцаш, тIаьйца декхараш кхоачашде вIаштIехьдаланзар бригада коллективна, плачагIа йоагIа 13 центнер мара хилалзар хIара гектара тIара, хIаьта саба лаьрхIар-м 18 центнер яр. Цу гIулакха уйла йир бригада коллективо, социалистически декхараш кхоачашде вIаштIехь ца делар теккар. Тхона хатачол мий кIезига кхачар гидуаргий плантацешка, хий детташ шиъ дождевальни установка хиннаяле а, цу гIулакха йоакхо е еагIа белгалдир, даьна тIалат тIадоагIача шера ца хилийта лаьрхIар.

ХIанз тха механизатораьта хьалхашка латта керттера декхар — гурахь дIаюуча культурашта лаьтта кийчдар да. Бригаде аха деза дерригa лаьтта эзар сонтIа гектар да. Из болх дIакхьош ба тха дикагIа боля механизатораш. А. Х. Муцуев, У. Бурнев, В. Шуанинов — вервита чах сар. Кхаь трактора тIа шин сменагIа болх беча цар хийнахьи буса болх бу. ХIаьта кагахьа санна трактор аха моттиг кийслой, из тоаш цу сакъата отделене дутуке йоагIа. Трактора тIа болх беча механизатораште юкъе социалистически яхь ерзай. Бригада учетчик волча А. Насибова хIара дийнахь цар балха итогаш ю, хIаьта хьацкамий доска тIа дIа е ешу.

ХIанзале 300 гектар лаьтта аьха баьнниб механизатораш. Сменин норма 3,5 гектар йолча цар хIаране 5—6 гектар оех. Лаьтта ахара балхаш цхьоалагIа сентябрь тIакхоачаш чакхдаха лерхI бригаде. Цу гIулакхо вIаштIехьдоаллийтаргда гурахь дIакув аялташ хаинехьа дIада, цар хьувкъам лакха хилийта.

Н. БАЖИЕВ,
«Самашкинский» совхоза № 3 йолча бригада бригадир.

БАЬЦАДААРАШ ЧУЭЦАРА— УДАРНИ ТЕМПАШ

Ха дика эттай колхозийн совхозийн баьцадаараш кхедарашта. Цар доккар де йолаш йолча торолех баьцадаараш чуэцара а уж дIадахьийтара а пайда эцар, шоай социалистически декхараш сийдеца кхоачашдер.

Статуправлене даннеша тешал ду дерриге боахамаш цу декхарех лоархIа ца дещ хилара.

30 августа планал совгIа йола эйкуйкаш а лоархIаш районашца баьцадаараш кийчдара итогаш ераш я (проценташца).

Урус-Мартана	70
Ачхой-Мартана	53
Шаьла	46
Шелковской	44
Сунжански	37
Грозненски	32
МалгIабика	27
Гудермеса	23
Наурски	22
Наьсарен	16
Ножай-Юрта	—
Надтеречни	—

Урус-Мартана районерчар лаьрхIар хиннача 1600 тонн баьцадарех 1115 тонн дIаенний.

Темпаш лакхъеш ба цар яоалахой, Ачхой-Мартана районера бараш а. Цар кхачан промышленноста пунктанашен торговлеш дIакхачийтад 1970 шера яьха чакхдоалача хана кхачийта хиннарел 11 процент дукхагIа баьцадаараш.

ХIаьта а эсара йоаккхийнйоа баьцадараш кхеду районаш — Грозненски Сунженски, шоана магарра, хьалхарча моттигашка хилалзар. Сунжерачар 28 процента грозненашта дIадахача шера укх хана деннарел 2 процент кIезигагIен баьцадараш дIаделар. Из доагIаш мадий, Iеткъар ерригача республика хьокхамашта: плинал совгIа яйцараш а долаш баьцадараш эзара план 36 процент мара кхоачашъяьнд. Баьцадараш чаккдоахача предприятешкен торговлен кхачад дIанха гуйра йолаьуш кхаьча хиннечул 2162 тонн кIезигагIа баьцадараш.

Грозненацаьев сунженцашеш темпаш лакхъе еза. Иштта темпаш лакхъе еза тIехьаьдоача Наьсарен, Наурски, Гудермеса районий кхашка болх бераша я. Масала, Гудермеса района совхозаша лаьрхIа хиннача 1400 тоннаьх 461 тонн мара дIаенний, хIаьта колхозаш — 600 тоннах 1 тонн.

Гуйрано сихбу баьцадараш кхедараш. Ноккхача темпашца баьцадараш чуэцаро мара толам боаккхарбац цар.

НОХЧ-ГIАЛГIАЙ АССР ЖУРНАЛИСТИЙ СОЮЗА ПРАВЛЕНЕ

Нохч-ГIалгIай АССР журналистий Союза съезд кийчъярах йолча дешага хьежай Нохч-ГIалгIай АССР журналистий Союза Правлене Президиум.

Нохч-ГIалгIай АССР журналистий съезд 1971 шера октябре гулъе лаьрхIад. Съезде дуаца оттаду дешаш:

Нохч-ГIалгIай АССР журналистий Союза Правлене отчети КПСС XXIV съезда решенешца дувзаденна республика журналистий декхараш.

Нохч-ГIалгIай АССР журналистий Союза ревизионни комиссе отчет.

СССР журналистий Союза III Ерригсоюзни съезде бахийта делегаташ харжар.

1971 шера сентябре Нохч-ГIалгIай АССР журналистий Союза юкхьанарча организацешка отчетно - хоржаний собранеш е лаьрхIад Президиумо.

ИРАЗАГА БОДАЧА НОВКЪА

СаперагIата, цIена, лостам болаш я цкс бIаь гаргга саг къахьегаш вола Грозненски швейни производствени объединене цхьоалагIча филиала помещенеш. Секъерда, салаIа боагIаш санна майбеле боагIа цига кхалнаш.

Хьалдара смена яьнна ха яр Балхаева Хьусена Лидфаса къамаьл де со филиале кхаьчача, ЦхьоалагIча смене болх бей а хиина ях, аьлар сота конторе. Цхьабакъда, смена яьнна яле а из чуяха хиннацар.

Новкъост Балхаева шоллагIча участке тийга дакъача баракъашка хьажа яха хиннар. Филиала хаьккъа тIахьожама комитета член я из. ТIаккха долла хIама ха ма деннй цун. ХIаьта цо дика а леладу из шийна тIадилла общественни гIуллакх. Нагахьа санна баракъа маха во бакхха хуле, цун сийрда бIарг тIаотт цу секхата. Из хьаьш тийгах кхаш хетта дезаш цун. Цунна дика хов ше къахьегаш йолча шоллагIча участке хьен фу дезаш. Нагахьа санна браки гучаьяьча, ца болх бьар малле, брак хIама хиннай хьож. ТIаккха къамаьл хул бехкенуцца. КIоаргга маIан долаш хул из. Цо хьадах хIаранегара болх цIена белга, шийгара эсалал гуча ца алийта гIертилга.

— Брак кIезигагIа хилар, къахьегама овсарле лаккхьера резерв я, — оал цо.

Машар бац Лидфай лерттIа болх хьа ца бераца. Лер дийна саг вагIаш е лелаш хуле, вешта аьнча, балха хи зехьа йовеш хуле, цу сагах чIоагIа бехк бовнах Лидфас.

— Юкхьаьца деша тхьенниях балха хашахи бизво пайда ца эаш хьеча смении нормаш кхоачашъенларгьац. ТIаккха смена чакхйоалаш тIехьа ца веся гIерташ анхвала везаргва. ТIаккха браки а тарлу, — йоах Балхаева Лидфас.

Нйс шу да Хьусена Лидфас хIанз ше йолча хьинар ца кходеш къахьега. Эттара хьалха цига балха еяча хана цхьанахьа а болх бьь яцар из. Юкхьанца маIача няьха костюмаш тега кхеь бетта Iомалуш хилар. Дисциплина-м школе дехьа яIIаш а дика сIизар гIалгIай йола. Урок ца Iомаьш лийна е гIехьайнча гIалат далийтача, дешархой активоз хьахархочоа бу бехк дика бовзар Лидфайна. ХIаьта хIаьмш тегарий бер чоалхане, дукха «къайлеваш» ха езаш болх ма бий. ВIаргa дика зем болш яле а дукха халона духьалийсора. ХIаьмаш тегача маццено цо «кхар даьар», малхарцахьа боахар. Цу хайха йер бlах сойа буаой тамаш я-кх, дIаьлдца фу дар, хьоаI» хIа уйлаш дег чу ессар. Цунах саккийнача, опыт йолча хIаьмаш тегачо Лекарева Ольга Николаевнас (цуцца Iомалуш яр Лидфа) хьехар ду цунна: «Массанеца мийслуш хIамаш да уж. Хулллашехьа а боккьоацр йола хIаьмаш тегар хиннаш цхьаннех я. Дlахо тха балхачарча безамех хаоов хьахьоацаргда хургдарь. Цу дешаша ашйх бIу болайтар Лидфай. Цхьа шийна хьийлар шоалагIа хьалхадаьхха ца дезаш тьацар цо. Иштта шийна йолла ха йостенллалекьа дика хIамаш тега Iоналар Балхаева Хьусена Лидфа.

Нагахьа саг вен фабрике ца ца йоаяш, цун сий ца деш. Шоазза харжай из Советий депутаташа: Цкъа Грозненски городской Советан, цкъа Ленински районаш Советан. ДикагIа йола хIаьмаш тегар доархI цох. МаIача чаьха костюмаш тег Лидфас болх беча шоллагIча участке. Дукхха арахецаш йола из продукци кийчъеш къаьст-къаьста доакъош тег цига болх бераша. Лидфас а кхоачашдо шийна йоагIа операцеш. Цум къахьегамцара безам боккха ба. Цудухьа даим тIехкхоачашъю цо нормаш, цхьаккха гIалат доацаш дика боаших маха. Лоаца бале а атта бец Хьусена Лидфас хьабена къахьегама никъ. Дийнахьарча школе деша вIаштIехь ца далар гIа ворхIалагIча классера сайрийнарча школе деша йола Лидфа. Диъ шу доаккх цо дешаш а болх беш. Хала дар цунна болх а беш деша. Сарралца балха а яьла чуеча урокаш Iома а дийн деша йолар. Цхьайолча хийа болдл дешарш шашкле а лелалурелий-хьоцI сомд яха пурох уйлаш дег чу ухар. Цхьабакъда, хьинар долча Лидфас уж хьалхара халонаш эшайр. Итт класс чакх а яьккха аттестат бе лелла Лидфас. Цхьабакъда, из шийна вахара наьакъа хьалхара гIо мара лараIам цо.

Производстваьх ший доалакхьарча хIамах санна, дог лазаш йолча Хьусена Лидфас шийна могар ду тай кхолара, балха хашахи техникахи дикагIа пайда шара. ХIаьта лунак цун ца а йоал. Къаьста дахха овсарле йолаш къахьегар Хьусена Лидфас сийлахь-воккха баьча В. И. Ленин ваь бIаь шу дизача шера. Цудухьа Ленински Юбилейни медаль еннай цунна. Цхьаккха еза хе дIаяхийтаяц воакъоста Балхаевас дика къахьегама совгIат ца кайдеш.

БелгалдаьIха деза из цига бера наьа хилар. Ер кiаслагIа шу да из де довцаш меса шин шу хIамаш кхеву. Даь доал, йоакхо эаийтаяш шина берашта. Хьахье пхелагIчен Хьусен ЮкхьалагIчен классашка дешаш вагIа.

— Вай Советски общественне, Даьлоаш пайдане бохаш уж хIаьалиебар сай дикаяр лоархI ах, — боах Лидфас. ХIанз шийна ховчах кхоачам бец йоацача Лидфас шийна балха гоазал лаккхьера заочно деша яха лерхI лаккхарча дешара заведена. Цу тайпара институте а город Киеве. Цудухьа деша бажха доа: дика мехь хилба хьа, Лидфа, аьнна.

Хь. БАЛАЕВ.

СУРТА ТIА: Балхаева Хьусена Лидфа болх беш йолаш.

И. Плиева сурт.

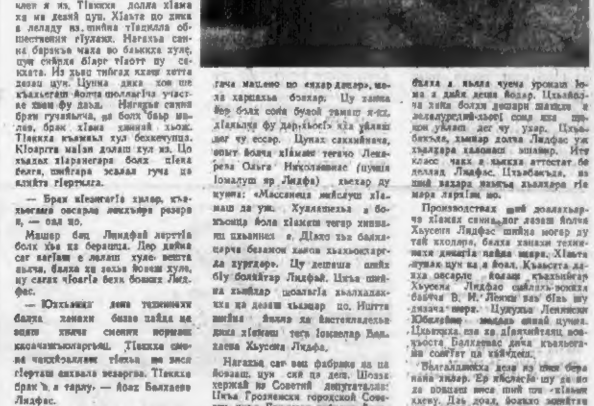

СУРТА ТIА шоана гу Нохч-ГIалгIай химически заводо арахецача минеральни хиштта лаьрхIача шушашка хьажаш йоалла лаборантка Коваленко Валентина Афанасьевна. Заводе лаборанташта юкъе говзагIа лоархIаш я из. Йоккха опыт йолча Валентина Афанасьевнас ший гоазал дIаIомаьь дукха болхлой ба хIана заводе хьалхала къахьегаш.

И. Плиева сурт.

НОХЧ-ГIАЛГIАЙ АССР ЛАКХЕХЬАРЧА СОВЕТА ПРЕЗИДИУМЕ

1971 шера 30 августе Нохч-ГIалгIай АССР Лаккехьарча Совета Президиумо хийнар 1959 шера 7 апреле арахаьнна «Автомобильни наькъаш лохкачен тоалекон колхозаша, совхозаша, промышленни, транспортни, гIишлошъеча, кхыча предприятеша, боахама организацеша наькъа лараха» доле РСФСР Лаккехьарча Совета Президиума Указ Наьсарен, Ножай-Юрта, Советски районашка миштта кхоачашду а, «Грозненски районе Советий депутаташте бу болх вIаштIехьбаннахарах» доле дош а Хьалхарча лехаш лаьца Лаккехьарча Совета Президиумо белгалдаьккхар, 1959 шера 7 апрелера РСФСР Лаккехьарча Совета Президиума Указ кхоачашдара Наьсарен, Ножай-Юрта Советски районашка цхьа бола болх беш хилар.

Президиумо а иштта хьакайтар, Наьсарен, Ножай-Юрта, Советски районий къахьегамхой депутатий районии юртийн Советий исполкомаша наькъаш дахкара хIана а лерттIа кулгаллеш ца хилар, наькъаш дахкара дешаш Советий сессешкен исполкомий заседанешкен дувцийта кIезига увттадеш хилар, 1959 шера 7 апрелерча РСФСР Лаккехьарча Совета Президиума Указо шоашта еннача торонех пайда кIезига эцаш хилар, наькъаш дахкара предприятеште оттаьь планаш кхоачаш ца еча, дисциплина во йолаш болча

(Кхестедоалар 3-ча оагIо тIа).

ЛАЬТТАН ЧЕНАШКАРА ГАНЗАШ—ХАЛКЪА ГIУЛАКХА

КЪОНАХЧАЛ ДОЛЧАР ЦIЕЙ

(Пиктедоккар. Долчур 1-ча агIо тIе).

Мехкдаьттан газ йоккха декъаша бола операторан ба ш. В. Е. Петренко, В. В. Страицуля, И. С. Скрипченко, И. Д. Никитенко, А. В. Ивакин, В. Абозин, В. П. Лабзин, М. С. Калайтонов, А. Б. Лолорагин, кхиберан.

Республикин мехкдаьтта промышленность лакхача тешнаегIа дигIанхуьлв вIашитIеьдевашод «Грознефть» объединене мехкдаьттахой, бурувдеттарий хьалха латтача отредо са да кхолеш къахьестар бахьан долаш.

Ухх тIеадьорча пхе шера 630978 метр бурув тахах нор, тохе чакхъьаккхий кIоаргеш тIехкIоархен 177 скважина. Царех кIеж етташ дукха мехкдаьтта луш йола 126 скважина хIоенкай мехкдаьттен гази йоахача управлений коллективаша.

БархIагIча пятилетта бола бе йолеелийтай мехкдаьтта доалла 6 керда моттиг: БоргIане, Октябрьски, Алхово, Хаян-Корт, Ястребино, Малгбуехьара Гудермесс. Из бахьан долаш мехкдаьтта ваьлсаш дикка алсамъяьхай, тIе-тIа кулгалгIча боарано мехкдаьттен газан ехара торониш Iалашьлой.

Нов. Г. В. Крамарова кулгаллеча бурувдеттача бригада шишшатинагIа шера а пхо шера а мa моста дукхагIа бурув тийер кулья дIайолаьнча ихьа юкъе а бена, ухх шера а керда толамаш доахаш ба «Грознефть» объединене бурувдеттараш.

Старогрозненски, Карабулакски, Малгобекски, Грозненски бурув тохара балхий управлений коллективаша яла бетта планаш кхочашъяьй, планал тIех 3000 метр совгIа бурув техад.

БархIагIча пятилетка шерашка практически керда хьалаьд промышленноста Iалашмате перспективни дакъа — газан. Болх, бе а йолвенняй, газ чакхъьахара кха проектнчуя дикка тIех а баьккхаб тIехдикача техникаш кийчъьеча Вознесенски газ чакхйоахача заводо, хьалъеш латт кхы цкъьккха цаI а — Грозненски газ чакхйоаха завод.

Дерригача советски халкъо а санна, республикерча мехкдаьттан газовни промышленноста боллоша хьийре къахьег халкъе боахама кIашаш кхочашъйара: бархIагIча пятилетнан ухх шера ялх беттен йлаенаш толаме кхочашлеьй пар.

Республикин мехкдаьттан газовни промышленность дегIайоалара юкъе дикка дакъа хоац «СевКавНИПИнефть», «Нефтегазпроматоматика» СПКБ Iалмалзкамен проектни институтий Iалмахоша, проектировщикаша, конструктораша.

Цар кийч а нь юкъеййкхьай вIашагIа хуиттелуш йола, Iочуунттача колонкай снесии секцешца тIехкIоарга скважинаш чIоагIъю устройствеш, мезозойски тIеамашкара скважинаш гоам на йолийташ йола спиральни центраторан. Кийчъьей Iочуунттача колоннаша тоамегIен кIаькагIча хинеж болх бола Iаламдеш йола средствеш методаш, бурув деттачара мархалаш хьадара шшача реагентий керда составаш, бурув тохача установканта диспетчерски телетIакьожам лоаттабу ТКБ-1 яха аппаратура, скважина лу мехкдаьтта дистара лаьрхIа «Спутник-В» яха блочни автоматизировани групповой установка.

БархIагIа пятилетка толаме кхочашъяра юкъе мехкдаьттахошен газовикашен лаьцача дакъа лакха мах баьб партеш правительствах. СССР орденаши медалани еннай 429 болхлочоа, инженерно - технически балхаш дераша, Iалмахошта. Новкъосташта В. Г. Бабуковнея — «Старогрознефть» мехкдаьттан газа доахача управлене керттерча инженера, А. Б. Лолорасанен — «Малгобекнефть» мехкдаьттен гази дахара управлене оператора Социалистически Къахьегама Турпала цIи еннай. Мехкдаьттахой къахьагIа йолча коллективана — «Старогрознефть» мехкдаьттен газа доахача управлене коллективана Октябрьски Революце орден еннай.

КПСС XXIV-ча съезда Директиваша хиа а хIоттийнагIа дика доккхараш оттадаьд мехкдаьттан газовни промышленноста болхлошта хьалхашка.

Мехка доакхаш дола мехкдаьтта 1975 шера 480—500 млн. тоннате дIакхача деза де, пятилетка чакхйоалаш шера 300—320 млрд. кубически метр йоахарга газ.

ДIахо дегIайбатIарга республика мехкдаьттан газовни промышленность. 1975 шера 25 млн. тоннага дIакхоачаде дезаш да доаккхаш дола мехкдаьтта, хIаьта мехкдаьттаца йоаха газ — 3 миллиард кубометрга. Цу гIулакха 2 миллион совгIа чIоагIача породех бурув тоха деза керттерча дакъе мела тIерчен, мела шIаьхарчен, юрски тIоанашка. ХьатIедоагIача шерре а 3 млрд. кубически метр газ чакхъяха могаргдолаш алсамбаргба Вознесенски газ чакхйоахача завода низ. Пятилетка чакхйоалаш Грозненски газ чакхйоахача заводо чакхйоахаргья «Старогрознефть», «Октябрьнефть» мехкдаьттан газовни управленеша йоаха 3,3 млрд. кубически метр совгIа газ.

ХIане ерригача коллективаша КПСС XXIV съезда материалаш Iомий, 1971—1975 шерашка СССР халкъа боахам дегIабоалабера пхе шера планах йола съезда Директиваш кхочашъяра чакхьяха кийчъеш хьадда мероприятеш а.

М. АФАНАСЕНКО,
КПСС обкома мехкдаьттан газовни промышленноста отдела заведующа.

Мехкдаьттахой дезаш шIоба [illegible] «Старогрознефть» НГДУ № 3 йолча районни инженерно - технологически служба мехкдаьттахой. БархI бетта план хаппа шо ди хьалха кхочашъьей цар. Планал совгIа дааккхад 7300 совгIа тонн мехкдаьтта, шера тIаьйнача социалистически декхарех планал совгIа дикка лаьрхIа хинпар 7300 тонн пара йоацача. Бехказбьаьцу дика къахьегаш ба операторан комсомольцаш Козлов Вячеслав, Мусханнов Жунид, коммунист Лобачев Иван Ниловаевич, кхы дукха барош а.

СУРТА ТIА: болх беш ва оператор В. Козлов.

И. ПЛИЕВА сурт.

Хьалхара моттиг дIахецац

НIаьагIча пятилетан хьалхарча шера «Грозгаз» треста коллективо дикка социалистически декхараш тIаьйцад. Ухх толамаш кхочашдора шерро социалистически эш бегIаш участкий цхьаккха балхамо. Цу акъо ухх шера хьалхара моттиг дIа ца хецаш хьалагIа тха Октябрьски эксплуатационни цеха коллективо. Продукцина реализаци ера барт бетта план 111 процент кхочашъьей цеха коллективо. Планал совгIа реализаци хьй кхо миллионни 100 эзари гаргтача кубически метр газе. Къахьегама оссарде декхьара шера декхараш дикка тIаьхтенчашдеда.

ЧIоагIа къоакам лоаттабу коллективо арахецача продукцега дIабода мах лехбара, кхочашдеш дола балхаш браш доадеш хиийтара. Ухх шера арахецача продукцега дIабода мах лехбараш пачалькъанна кходадь иттеш эзараш сомаш. Цхьа моттиг кийсьаниец брак да.

Уж къахьегама хелаташ дикача хьийре дакъа лоацад тха цеха новатораша, рационализатораша. Рационализаторски предложенеш яйр а ль производствена юкъьаталара шера план дукха хIана ца толаш хIанзалехьа кхочашъяьй тха рационализатораша. Цар производствена юкъейихьача рационализаторски предложенеш бархI бетта производствена ба пайда итт эзар совгIа сом да.

Миттта къахьегача тха цеха коллектива дакхача толамий пайда мах баьб. Ухх шера хьалхарча квартала социалистически къовсама управлене цехий коллективашта юкъе хьалхара моттиг а йоаккхаш управлене наьара, цара тела ЦIа байраки кхьалхара ахчан премии елар тхона. ШоллагIча квартале — шоллагIа моттиг 30 сом ахчан премии елар.

Ер шу дезачуча кано тхан цеха гулдаре дакъа дикий декхараш хьалхашка оттадаьдр тха цеха коллективо. Цох а дика лоарIаме из. Тхона хьан гулдаре барxI бетта план 184,3 процент кхочашъьей, планал совгIа гулдоад дукхача махьара тиш ахьи, хIаьта бос бола метане гулдара шера план 154,5 процент кхочашъьей.

Цеха коллективо болх рожиччани рентабельни дIабахийтара бахьна лоарIам болаш да Iен заманехьа бола баргбахни хаинаьа цох, хьийла участкаш дика хийчар. Цу гIулакха хамнельа оарцагIбьнар цеха болхлой. Цох Iен заманахь болх бара шийчьара мел эша мероприятеш хIаьинехьа чакхъьхай ecсa. Пайдена йоаца отключающи устройствеш дIа а яьла царна метта кердаараш оттаьй, керда газопровод йиллай. Конденсатораш оттаьй Грознерча Чайкина, Ленина, Свердлова, Сайханова, Гудермесски улицашкеш № 3 йолча баьццаэрийсовхьй совхозеш. Октябрьски районерча 30 участке лаьттан кIалхарча газопроводашта метта ерала, лаьттан гIара газопроводаш оттаьй. Из бовкие лоарIам болаш гIулакх да, хIана аьлча лаьттан кIалхара газопроводаш наст-наста йохаш балха тIа хьоазенаш хулар. Цу 30 участке аIашагI а олла болх ба йолашийтай керда конденсат-сборник. Цо шера эзараш сомаш пайда баргба тха цеха коллектива. Тха районерче № 20 йолча участке капитальни ремонт хьй 300 метр дIоахал а долаш 500 миллиметр диаметр йолча деххарча давлене газопровода. Уж санна йола кхы дукхай а мероприятеш чакхъьхай цеха коллективо Iен хийча яра.

Шу-шергIа хьакулаш дац ухх толамаш. Цун керттера бахьан да тха коллективе шой болх иштоцо вIашгIоеьбанаьр. ХIара денагIа цхьа итогаш ю цкна болхаша баьча балха. КарагIдайнна дика гIулакхаш нийсдеша кхочашъбоацараш дIададелийт массабоча болцехьта. ДIахо йодача тхо болх теэбара хьадда йола мероприятеш бангалIоаш цхьа кулгалхошка, инженерно - технически болхлошна, новаторашна. Ухх кхочашдеш къовсам цхьаьна тIаькьожам лоаттабу партийни профсоюзни организацеша. Тха цхьа цхьа бригада иц къахьегам Iалмаш лерда гIо вIашгIоеш ца болашца. Къахьегама оссарде лекхьара дакъа доккха ноавькъоша ду ца.

Цхьа дезал санна барт тIайнецаI — массанена тIахьа, массаеа а — цхьаннена тIехьа, яхача коммунистически принципагIа къахьегаш ба дукхане къахьа бола тха коллективера нах. Царна юкъе ба эрсий, гIалгIай, украинцаш, метта къаьча къамех бола нах. ТIагIертле къоесам лоаттабу цар коммунистически къахьегама сийлен цIи лелара. ХIанзалехьа из сийлен цIи лелаеш 22 болхло ва. Къастта дика хьа а хьегаш хIанзалехьа пятилетке хьалхарче шере план кхочашъяь итташ болхлой ба тха цеха. Царех ба газови оборудованена ремонти ю слесараш Л. Нудьга, В. Федорова, А. Шевченкова, слесараш обходчикаш А. Ахмедов, Т. Девидинц, слесараш ремонтникаш К. Тарханин, А. Чечеев, сварщик Н. Буслаев, кхы дукхахберанаш а. Юкъера лаьрхIача цкай смени нормаш 130—135 процент кхочашъеш царех хIаране.

Д. СОЛОМАШИН,
«Грозгаз» тресте Октябрьски эксплуатационни цеха начальник.

ТХА СОВГIАТ

Мехкдаьттан гази кикхара бархI бетта план хаппа бархI ди хьалха кхочашъяьй!

Планал совгIа 34 эзар тонн мехкдаьттан 3 миллион кубометр газа — из да шоай вIашка — мехкдаьттан газовни промышленноста болхлой Денна «Октябрьнефть» НГДУ мехкдаьтта доахараша кийчдаь къахьегама совгIат.

Вай республикерча мехкдаьтта доалача къаьнагIа йолча районех наI, хIана, ма дарра аьлча, шоагIа малхе йолаш е.

БархIагIча пятилетка шерашка района къахьегамхоша «Iаьрженча доша» керда газаш лохаш тIагIертта къахьийта шераш дар, хIаьта цу гIулакха цар йика аьттув а баьлар. 4—5 эзар метр кIоаргачара тIеадухка мехкдаьтта телаш дола мезозойски мехкдаьтта тIоанаш кораденаь «Октябрьское», «Малхбузехьара Гудермесс» яхача моттигашка.

Мехкдаьтта чакхъе камаоршша баркет деаэр шоаш лехараша: хIапа тохкама къаккача 4 скважина чура хIара дошаш бийсанна 4 эзар тонн гаргга мехкдаьттан 1,8 миллион кубометр попутни газа йоаких.

НIслагIча пятилетка шерашка, вай парте XXIV съезда Директиваш кхочашъ а еш, «Октябрьнефть» НГДУ мехкдаьттахой плеаза дукхагIа мехкдаьттан итгазаи совгIа дукхагIа попутни газа яккха еаш ба.

Iалашьете доккхий декхараш кхочашдеш да, балхий керттера дакъа хилажа пиг мел йоацача энергетически материальни ресурсашта, транспортица, вошта дьйча мехкдаьтта доалла моттигаш лахарца, кийчъярца, мехкдаьтта дала уж йоларца дувзадена долча балхий йоккхача комплексана юкъедовгIаш мел долча хIаманца Iалашде дезаш болча мехкдаьтта доахарашца, бурувдеттараща, гIишлошъерашца, дукхача служебашен профессешен творчески цхьана къа а хьегаш. Бехктокхамен сий долаш ба мехкдаьттахой къахьегам. «Октябрьнефть» НГДУ коллективо де а довгIаш доккхал ду шийдиъагIболча наьах. Царех ба № 1 йолча РИТС-ера мехкдаьтта доахе операторан Юсупов Хамади, Трубка Николай, мехкдаьтта доахе мастер Салохаев Григорий, мехкдаьтта доахе операторан № 2 йолча РИТС-ера Степаненко Алексейи Петров Ерофейи, № 3 йолча РИТС-ера Берилле Виктори Везрунов Романи, дукха а кхыбараш.

Пачхальккхено лакха мах баьб тха коллективана карагIаьйнакарий. Цун 21 чуга пачхьалкхен совгIаташ деннад, цу дакъе лекхагIа дола совгIат—Ленина орден еннай Октябрьски района ветерана РИТС-1 начальника Армаис Леонтьевич Цатуровна, Октябрьски Революце орден—ЖКК штукатура Ашурова Зайнадайта, Къахьегама ЦIеча Байракха орденаш — лаьттаца вIаа скважинашта ремонт еча оператора Лебзин Владимир Петровича, Прохин Иван Андреевича — РИТС-2 мехкдаьтта доахача мастера, дукхача кхычара.

1971 шера II квартала бaьча балха итогегIа СССР мехкдаьтта промышленноста Министерства а мехкдаьттан химически промышленноста болхлой профсоюза ЦК-ас а кхоалагIа моттига ахчан премии хьожаьй «Октябрьнефть» НГДУ коллективана.

КПСС XXIV съезда исторически решенеша дегаш яйдаь йолча «Октябрьнефть» НГДУ коллективо дIахо а ший де йиш йолаш мел дола хIана лерда сийрда кхоана — коммунистически общество хьалъяра а нIслагIча пятилетка хьалхарча шера задании сийлеца кхочашъяра а лоаттабеча къовсаме хьалха хилара.

А. БОЛВАНОВ,
«Октябрьнефть» НГДУ керттера инженер.

«ВIарчача шера ударни хьисапе къахьегаргда» яхача довзагIа болх беш а В. И. Ленина цIерагIча Грозненски мехкдаьтта чакхдоахача завода коллектив. Заводо цехашта, коллективашта юкъе дьржача социалистически къовсамца латт 8 бетта план хаппа дикка хьалха, 18 августе, кхочашъяь № 13-14 йолча установка коллектива.

СУРТА ТIА: цу установка коммунистически къахьегама цIи лелаю бригада. Аьрдехьара дьтталье: Зайцева Нина, Петрива Вадим, Сурнев Георгий, Володина Зина.

И. Папаева сурт.

СА КАЧАЛКАШ

ДукхагIа ма бу дукхагIа безалуш хул цхьабола болх. Кхо шу хьалха хIапа айса болх беча мехкдаьтта доахарий бригаде йодача хана, цига са дукха гоаргъя хьинна хетадар сона. ХIаьта а тIехь-тIехьа дIаIаьнар сеттара хала хийттача оператора профессеца. Дукха хо яалалехьа кхоалагIа разряд а елар сона.

Со цу балхаца дIааль цох са безам болийтар вар тха бригадера воккхагIвола оператор Зиновен Дмитрий Петрович. Дагардаланцу дань хьехар, Iомеяь гоазад. Дег тIара баркал ба аз цунна а, со цун дагайолча хана сона уллув хиннача кхыбараша а. Керда сига чуозе, хьаккашта ваккха, нийсача ваьхь тIе ваккха Iаьне а тха Торий Матрена Власовнас кулгалду ерригаца республике цIи хеза мехкдаьтта доахарий коллектива. Барт тарца, хьинаре къахьегарда даьннад тха дукхача къамех болча нахах вIашагIкхийттача бригада сий. Из лораде, кхы а аIале гIерт тхоа хIара оператор. Из уйла кер чу йолаш къахьег аз и. ВорхI скважина е аз лелаеш. Шеар къаьлл а Цудухьа дикагIа хьажа, бIарг дикка беза царга. Смена дIаяхийтар аз уж цIенъьа, даьтта лъехка, мехьенна оттаьа чIоагIъьь царех цкъа-шоазе чул ца толаш, цар Iалльуяза мехкдаьтта дIа миннте доал, хатар хиннадий ца хьожаш. Цудухьа цIаккха ца соцаш цкьатарра болх беш я са качалкаш. Цар шертта, бумбарго мо, лекхача вIашрех а хоа сона царна фу эш.

Тха промысла бригадашка гIеь-тIехьагIа дукхагIа Iоаш латт са профессех къахьега безам боле вайнахьа къона кхалнах. Хоза шоай балхах а кхеташ, хIана ча а лоаш къахьегаш ба дукха хоаццалаш тха бригадера сий лоI Адильгова Лида, шоллагIва бригадера Мамергова Роза, кхыбараш. Соно дикагIа хет «Iаьржа доша» доаккхача сай новкъостий дукхагIа ме хул. Цар кулгеш, гонзал эшаш я укхаза. Укхаза сиха гIа лакллургба цар вдейни кхетам. Коллективо дикагIа ме кхевой сиг. Со а я миттa цо кхебеш боагIачарех.

Укхаза воагIаш 8 класс яра эшар са. Коллективо безам тIебаьхийтар са дIахо деше. Сайрийча деша укхаш 11 класс а хьакъя кIаьа институте яха уйла йолаш а со. Цхьан метте латташ санна висаш дикача коллективе нийсаяла сиг, дло гIерт са.

Во дац тха къахьегама хьоахаьмаш а. НIслагIча пятилетка хьалхарча лоархIамерча шера тхоашта хьалхашка оттадаь лакха социалистически декхараш кхочаш, дулу тхога. ЦаI пункт йиссан яьсса. Тха промысло (хIапа районни инженерно - технологически служба — РИТС — оал вох), хIаьта са ворхI скважина а дикка дакъа лоац мехкдаьттахой цIой хьадеча денашка «Малгобекнефть» управлене дальнена совгIат кийчдара. ДIабахача ворхI бетта планал совгIа 12963 тонн мехкдаьтта даьккхад МалгIабика добытчикаша, къахьегама оссарде 101,5 процент лакхъяьй, заданел совгIа 458 эзар сом цIена пайда баьб. Миттa къахьегарда дIахо а.

М. ГОРБАКОВА,
МалгIабикерча № 1 йолча РИТС хьалхарча бригада оператор.

ДИКА КУЛГАЛХО, ПРОИЗВОДСТВЕННИК

«Грознефть» объединенина чуйоагIача Грозненска ремонтно-механически заводе мехкдаьтта оборудованена ремонт еча участка коллективо арахеца продукци вай мехка кхаьча ца Iеш доалол арахьерча дукхача мехкашка дIакхоач. Цудухьа бехктокхаме ба цу участке токараша, слесараша, кхыча специалисташа бу болх. Цудухьа шоашта тIалатта бехктокхам боазача болхлоша «Коллектива сий—са сий» яхача дешех къахьег. Миттa къахьегача болхлоша цхьа моттиг нийсъяьйтаяш ухх шера сакхат долаш продукци араяьйца.

Цхьаькха сакхат доаца продукци арахецача болхлой цIераш йоахача хана цеха кулгалхоша эггара хьалхарчарца йоаха слесара Глухов Виктор Ивановича цIи. ОТК-я болхлой тIахьожам боацаш продукци арахей цо. Цудухьа хьинахьа цоагIа чоалхача заказ эггара хьадха дIалу цунга. Ухх шера бурув тохачара обсадня колоннана цементаж яра керда стыкующи устройство кийчъяра йола чертеж кхьячей заводе. Цу чертежагIа керда оборудовани кийчде задани елар Виктор Ивановича. ЛоархIайургдийтех тхо ухх заданех яхаш шекбулар из а цун новкъостий а. Цхьабакхьа, ткъьах шера шоаш Iоаь балха опыт дагаехача шоаех бIубелар цар. Шоай ерриге творчески уйла тIаххийта из керда оборудовани хьае йолвелар Виктор Ивановича кулгалду слесарий бригада. Хьинар кхо пиеш къахьйтача бригада лаьрхIача хала хьалха яь кьаккхар цу оборудоване опытни образец. Москве ВДНХ яхьийтачул тIехьагIа цунна елар медаль. Ухх бетта цу бригада хьаль йоаккхаргья цу тайпара кхи оборудовани, хIаьта шу халалехьа кхы а пхийь арахецаргья. Кастта из керда оборудовани серийно арахеца йолаергья заводо. Цох производствана шера итташ эзараш сомаш пайда хургба.

Миттa цу бригада кийча а арахеца йоланьй тайпи установкашта эшаш йола пусковой камераш, компенсатораш, кхыйола продукци. Пусковой камераш йоккха лоархIам болаш продукци я. Цар новкъосталиа газ хьанъеста а ешцIенду мехкдаьтта. ХIапа 300 совгIа пусковой камераш арахец цу цехе шера. Бригада бригадира воа. Глухова ше керте латтача коллектива болх кхетамца вIашIехьбаьккхар бахьан долаш могагIа заказ толамца кхоачашду цо.

Ткъо шу гаргга ха я балха моттиг ца хувцаш цо цига хьинаре къахьега. Цига балла вена дукха хе ялалехьа Виктор Иванович хьо жиэар цехе эггара тIехьакхача бригаде бригадирлла. Йоацха опыт йолча болхлоша даге а кулдаш лоацаш хана тоабир цо бригада болх. Ше-кхо бутт балалохье хьалха латтача бригадашта мегашар бригада. Цу хана лохо балха тIа хьейла латташ хьаьйоагIа из. Завода эггара хьалхарчаша коммунистически къахьегама сийлен цIи елар бригадина.

Ший балха опыт дIа а луш цо Iомабаь ба цун бригадера бохираш хIана бап дьнна бола слесараш. ХIапа уж балха тIа хьалха латт. Царех ба Галустьян Юрий, Афанасьев Юрий, кхыбараш. Цар а шоай бригадира санна юкъера лаьрхIача смени нормаш 150 — 200 процент кхочашъю. ХIапа тIадоагIача шера чоттех къахьегаш ба уж.

Общественни балха юкъе а хьинаре дакъа лоацо. Цехе дикагIвола агитатор ва из. Массехказа харжав профсоюза цехкома членалле. Уж декхараш а цо дика кхочашду.

Доаха къахьегама толамаш дика хилаега хьежжа дукха совгIаташ тийнна цунна. «За доблестный труд» яхея Ленински Юбилейни медали еннай цунна, дукха Сийлен грамоташ тийннай, баркалаш хьаьд. Цар дог гIоздаьккха дIахо кхы а дикагIа къахьега дерх1 цо.

Б. КОСТОЕВ.

ЦIаккха а деналах ца вохаш

ДIатIаьхьежача цун шовзткъе итт шерал тIех ха яьнна аргдай сага.

Дагтара лелча а, шовзткъа шерал тIех ха я алаш Кулаков Николай Леонтьевич бIаргавайначо. Елаеша, сатийна, йиза хеталуш йола юкь. Лоашш гесса, иштакъа холуш, юкь-юкъе кIайбенна корта. КIезакга оагIорабераабь корта а болаш, лаьрхIа лаьуагI цо шийна къамаьл лечунга, юкъе ца а лелхаш, наг-нагахьа юкъе дош воалаэду, оалаш ма дарра, ше тохар меттаьье а тохаш.

Миццта дола ва ковш дIадоахар, болх, салоIалга, дьиха хеталу. ХIаьта Iа уйла йича дагадоа хинна хIамаш: 1928 шу дар. Эггара хьалхарчарца колхозе бахар КулимагIар дезал. Пхийтта шу мара даланза кхуеш воагIаш кIаьнк хинна Николай а колхоздар колхозе къахьега.

Ткъаь вуриттагIча шера эскаре гIулакх де ваха веза хи хьатIаьттар. ГIулакх деш Ленинграда юхе хилар Финска тIем гIадакъа лоацаш а хиннав. Шаккха а дег чура дIадаргдеш Советски бIуво Маннергейма чIоагIале гIаьгIертта бIубенен кагаь уж Iаа шийла денош бийсаш.

Шовзткъе пхьоалагIча шера март бетта демобилизацегIа цIадерзан Луганщине — вьича юрта. ХIаьта цул тIехьагIа цхьа массехк бутт баьнача гIолла, немцаша кондара хьаж йоагIа бий хьоахаш воалача хана, юха а хьаьжар дег чу балла боссабеш дола дош «ТIом!»

Немцаш дIалахьа хиннача Стари Руссана юхе 15 августа чIоагIа тIом болабир Кулаков Николий юкъе хиннача денизе. Кхочаш дIаь ди а далалехьа пхьарсах чов хилар Николайна. Шин бетта алла вийзар госпитале дарба дайташ.

Госпиталера араваьнначул тIехьагIа — юха а фронте. ТIехьешка лоаланза ца долаш халахетар ла дийзар. Къаьстта шьаьа дагабоагIа Георгиевски районерча Вороновка яхача юрте хинна тIом. Ший тIема доттагIашца цхьана Николая лораеш хиннача позицешта тIайолаелар фашистски танкаш. Шоашка бIарча йиса 76 миллиметрови йоккха топ корхIаза кхосса а кхийра бIухой. Ала нийккхар массехк танках, кхакхара хьаж йоагIа хIур урагIа а болаш. Цхьабакхьа, бархIаалагIа йиэл йоккха топ кхоссанза йисар. Оборона йолайир тимкаша. Дукха новкъостий къаьстар Николайх.

ХьатIаьттар, вай бIуво, мел латт дуьхьал лаьттачул тIехьагIа, наступлена йолаяь ха. Украинна мукъайаккхача хана 66-ча штурмовой дивизе 175 стрелкови полка доашлой разведка отделене командир вар Кулаков Николай. Цул тIехьагIа отделене командир воллаш моастагIчун лаьтта гIолла бир цо ший коталом никъ.

Из миштта никъ ба ховргда Николайна тийннача совгIатех «III степена Слава» яха орден — Висла тIа бaь тIом бахьан долаш, «II степена Слава» — Одера тIа бaь тIом бахьан долаш, «Даьймехка тIема II степена» орден — Шпрее баь тIом бахьан долаш. Сийрда цIей—Коталом Дн—9 май Чехословаке город Раковнике дездир цо.

Шовзткъе пхелагIча шера демобилизацегIа цIаэара, мехкдаьтта лехараща балха вахар. Юкъьаца № 47 йолча тIехкIоаргача, 7 эзар метр кIоарга бурув тоха лаьрхIача, Къилбаседа Кавказе эггара хьалхарча буровое вишкхагIвола дизелист волаш. ТIехдика бера болх. ХIапа гIулакха тIа лакхвенна — № 60 йолча буровой механикалла хьожавенна, из а к миттa тIехкIоарга, 6 эзар метр кIоарга бурув тоха лаьрхIа. Укхаза а гвардейски IаьдалагIа хьетар къа. Цхьа бахьан доаш доаш дов цун портретан тIехен къахьегамен сийлен Стендаш гIа, дикагIболча рационализаторий изобретателий Доска тIа хьалтеха дохкаш хилар.

Николай Леонтьевич — бурув деттача балхий «Карабулакски управлене дикагIболчен хьинарегIчен рационализаторех цаI. ЧIоагIа махье я цун предложенеш.

Солкх шоллагIча ах шера Н. Л. Кулакова 5 рационализаторски предложени елар, уж ерригаш производствена юкъейихьар, цар йоккха экономически эффект елар. Массехк рационализаторски предложени еннай ухх шера а. Ераш а царех цхьараш буровой лебедкана лаьрхIа разрядникий болата корпусаш; сотталуши лакха давлени ловш йола, лакхе йийначa разрядникашта фо тIадохийтеш юкъадоахеш бронировании шлангаш; насосий штоцаш шелъяра лаьрхIа даьтта система хиннача хувпар хIара насос къаьст-къаьста шельеш йола керда схема; машинни отделене хIара насос къаьст-къаьста сохияр, кхыдараш.

Iан замалаь беча балха цIенхаинтта кийчо яре толам баккхара новкъостан ду. Дика специалисташ дукха кийчбаьб Николай Леонтьевича. Дукха ха хетаю цо кронача болхлошта: электродела, слесаршн, сварощии балхаш Iомаду цо.

Дакхено дакха мах баьб цун хьинарча къахьегама. ДIааьхача пятилетка задании толаме кхочашъярах Къахьегама ЦIеча Байракха орден еннай Н. Кулаковна. Цун шахаре кхы цхьакха а йокха события хиннай — цунха кIа йоашаш Советски Союза Коммунистически парте членалла дIайийна Николай Леонтьевич.

ХIапа хоача дега гIозаца накъавенав Николай Леонтьевич традиционни цIейна — мехкдаьттахой Денна.

А. БАКАЛЮК.

«СЕРДАЛО»
2-гIа оагIув, 4 сентябрь, 1971 шу.

ХАЛОНАШ ЦА ЛОАРХIАШ

Укх шера чIогIа йоьхьа эттар, баьццаараш лелачерий хьанар ашиттан хьалха белам болаш санна. БIаьстан юьхье бошмашкара белхаш дIадоладеш шелха эттар, тIешхахаваддаш догIаш дийлхар, тIехьара а шиш бетта лаьттар цкъа догIаш тIаьдар ца божаш йоьхьа. Хьалметтел массехк метр кIоарга лаьттагIа садаш чудоькхачa гамаш тIара а йоьхьа духьала детта да могаш Iалегар IашаргIьашка дордаш. ХIьта гаьлаша хьеш ца хилча, мишта лоаргьар мазаш йIoaхал массехк сантиметр мара лаьттагIа садаш чу ца дахача баьццаараша?

Ук Iалама духьалъуьттаеь халачаш лайра хьинаре къахьийзача Сунжески района «Победа» колхоза болхлоша. Баьццаараш кхелараша лаьттанца дукхагIа тIеадал хилийтара йоагIаш бола йовхо йор. Къаьстта дика агротехнически гIулакхаш де вIаштIехьдаьлар Бугаев Александра кулгалдеча бригада.

ДогIаш дийлхачул тIехьагIа бошмашкарча баьццаараштa кулътиваци йир, цкъа аь а ца Iеш масседдаза. Цу гIулакхо лаьтта кIаьдлаь ца Iеш баьццаарашта новкъарло ю йоархIаш а дIадоьлар.

Деттара къахьегашеха а кхеббилар бригада болхлой сиха тIадувла оасар дIадаьккхи.

ОарцеIбаьлар беррига колхозой. Кхашкарча бригадашкара а фермашкара а поштта болхлой шилар баьмашкa баьццаараштa оасар дец.

Но болх толамка чакхбаьккхарьн тIехьагIа йоаьхал эттар, ца хаддаш дождевальни установкаш, ца хий детта дезаш хилар баьццаарашта. Баьхьар, хьына, цхьа шу дIадахадаш укхаза баьццаараштa хий детта да дезаш. Укх зоне хий детташ ца хилча хала да лаьна хьувкъам кхабе. Толам болаш дилац Iалано хий [illegible] тIоадал.

ХIаьта укх шера юкъара хьувкъам кхебе а хала да. Хала хала а тIайна социалистически декхараш дицала колхозашта, уж толамца кхоачашде цо кхобен бригада къахьегамхоша.

Ма эппа догIаш делхача шераьна цкъа — кхаза хий техача лакха хьувкъам лу помидораш нарсашеп. Цхьабокъом ар шу ашта дац. Денкъа летт хица. Цудухьа хIанале дилаза хий техад бошмашка ноа. Бугаева кулгалдеча бригаде. Механизатора Попов Николая ДДА-100 догIаш хьекапе хий деттача установкаш цIалдаш хий детташехь тоьам хилан баьццаараштa. Цхьалолча шерашка торсаш хинмай хий деттача механизаторашта баьццаараш леладечарна оасар деш а хьалола белхаш кхоачашдеш а новкъостал де йиш йолаш. Укх аьхки дукххал хий тохар мара кхидола балхаш да вIаштIехьаьннадац поливальщикашта.

Нохал эттача дена ца социалистически хий детташ хьабоагIа Шпак Петр, Долинский Иван, Лось Федор, Фласов Иван, Лакха да цар къахьегам толамаш. ДешагIа хий тохаш ба уж хIана баьццаараштa. ТIехьарча участкашка хий теха доалламехьа, шаьна хий тоха дезаш кул хьалха хий теха участок. Иштта — хий деттешехьа лаьрхIача бесса расадан помидорий хьувкъам чуэца вIаштIехьдалац колхозой. ХIара гектара тIара 150 центнер мара ялазар помидораш. ЛаьрхIачул 20 центнер кIезигагIа. Ала хIама доашаш чIоагIа къахьег наха, хIаьта а йоьхьала духьал отта хала да. Цхьабакъда зехьа дайнадац баьццаараштa хий дуллаш хинначар хьийга къа. Дика хьийкъай грунтови помидораш. ХIайз чуэцаш латт уж. Хьувкъамо хьахьокх помидораш планал совгIа пачхахьалкхенга дIаяла вIаштIехьдаргдолга.

Дика толамаш дахьад баьццаараш леладеча кхоалагIча бригада болхлоша. ХIана нарсаш чуэцаш ба уж. Юкъара лаьрхIача хIара гектара тIара 250 центнер йоал уж, кIаьта планагIа лаьрхIар 170 центнер яр.

Белгалаьккха еза Белозерова Аннас кулгалду звено. Гектара тIара 260 центнер нарсаш лохьаю цу звено болхлоша. Звено кулгалхо Белозерова а тIехьи баьццаараш кхелара йоккха опыт йола пенсионераш ба уж. Уж ба С. Ананьева, А. Выролова, А. Авилова, Е. Павленко, Е. Доценко, М. Попова, кхыбараш. Иштта Iалано гIаушттаю халонаш эша а еш шоаш тIайна декхараш толамца кхоачашдара беррига низ тIебаьхийта къахьегаш ба «Победа» колхоза баьццаараш лелаераш.

Б. ШАКРИЕВ.

Цхьаддаш хьатIаудаш лаьт «Эккаевский» совхоза сов йоалкхача цеха совмах етта машенаш. Къаьстта дукха уд уж Сунженски районера. Кхо эшар тонн сом чакхбаккха лорхI пеха къахьегаш. зона укх сезонагIа.

СУРТА ТIА: Iоьоассеш а Сунженски района «Путь к коммунизму» колхозера Iамаш баьхаш ид машен.

С. ХАКИЕВА сурт.

НОХЧ-ГIАЛГIАЙ АССР ЛАКХЕХЬАРЧА СОВЕТА ПРЕЗИДИУМЕ

(Чаккхдоалар. Доладу 1-ча оагIу тIа).

къаьст - къаьстача колхозий, совхозий, предприятий, организаций кулгалхоша маьар лелабеш хилар. 1971 шера Назрана районе дерриге де дезаш долча 83,7 эзар сома аьлха балхех укх шера 7 бетта кхоачашдьараш 21 эзар сома маьхьа мара дац.

Ножай-Юрта районе оттаеь дерзьай балхеш дара план 98,4 эзар сома да, цхьабакъда, кхоачашдьараш 13,2 процент мара дац.

Советски районе а иштта 13,7 процент мара кхоачашдаьдац наьвъаш дахкара балхаш.

Республика Лакхехьарча Совета Президиумо къахьегамхой депутатий Назрана, Ножай-Юрта, Советски районий Советий исполнительни комитеташ декхарийла яьй уж белгалдаь кхоачамбоацараш дIадахара сихха дайан дергдоацар де а наькъий балхаш дара районашта оттаяь планаш кхоачашъелга Iалашде а.

Къахьегамхой депутатий районни, городской Советий исполкомашта тIайкдлад 1959 шера 7 апрелерча РСФСР Лакхехьарча Совета Президиума Указага хьежжа автомобильни наькъаш доккхачен товлечен предприятешен организацешеx дакъа лацара оледаш шоай хаинахьа хIара организацеш предприятешех дIахкоачийтаьлга.

Автомобильни наькъаш доккхачен товлечен къахьегами ресурсашна, техника юкъарчи долаш дакъа лацара Советий исполкомаша шерагIа юкъеоза оаз предприятешх организацешх, нагахьа йолча хана мара цу баккхашта иеттаз кхоачашде дезаш балхий смета наьйр боарамо сихча техкарах кIалхара ца а йоалийташ.

Нохч-ГIалгIай АССР Министрий Совета автомобильни наькъаш доккхачен товлечен управлене начальника иов. Л. С. Куличковиене тIайкдлад наькъашкара балхаш дика кхоачашдара, автомобильни наькъаш малагIча хьал тIа да а пайда иштта за а лаьжаш техническе тIахьожам чIоагIа доатгабелга, наькъий - эксплуатационни участкий производственно - технически база чIоагIъяра, тешмаж пайда дикагIа эцара, автомобильни наькъаш доккхачен товлечен къахьегам вIаштIехьбаккхаре де декар хелга наькъий а наькъий - производственни а управленейи участкайи кулгалхошкара дIаза хьадехар.

«Грозненски районе Советий депутатаща бу болх вIаштIехьбаккхарах» дола доп дийца а дийца. Президиумо белгалдаьккхар, къахьегамхой депутатий районий, юртий, станицай Советий исполкомаша Советий депутаташ общественни гIулакхашка хьинарегIа дакъа лацара юкъеолаш белгтийара болх беш хилар, цар низаш КПСС XXIV съезда исторически решенеш кхоачашьяра тIалерзадеь хилар.

Депутаташ Советий гIулакхашка хьинаре дакъа лаца юкъеозаре организационни мероприятеш плане оттаяй Грозненски районни Совета исполкомо. Плане тIа оттадаьд «Депутата дин белгалдоахилга, депутата политически знаненйи практически гIулакхийи боарам лакхбара тIаерзаяь кхыбола мероприятеш чакхйоахилга.

Советски актива районни школа а районе болх беш.

Районни Совета исполкоме вIаштагIа а делла болх беш да депутата цIа- цига да мел эша литература, беседаш, консультацеш ю советски балха дешаех лаьца.

Массазарча комиссей членаща совещанеши семинараши яра районерча боахлой группа хьожаьяй. Цар цига хьаь а ухаш докладаш ю боахама социальни - культурни гIерсаш хьалдеча Советаща дакъа лацарах, парте XXIV съезда решенеш практически кхоачашьярах долча Советий декхарех, кхыдолча дешаех.

Цушта цхьана Лакхехьарча Совета Президиумо белгалдаьккхар, Советий дукхача исполкомаша хоржамий округашкара шоай болх вIаштIехьбаккхарех шоай депутатехи декхараш кхоачашдараи депутатешта кIошга новкъостал дь хилар, цу дешаех лаьме цар депутатаща къаьст - къаьста беседаш наг-нагахьа мара ца еш хилар.

Советий цхьайолча исполкомаша леладеш дац сессешка дувцийта тIахьош долча дешаех лаьца ера Советий решеней проекташ хьалхагIа а депутатешта йовзийтылга, хIаьта из балхьи долаш сесса бал хо юкъе хьинаре дакъа лацац депутаташа.

Ше баьча соцам тIа республика Лакхехьарча Совета Президиумо белгалдаьккхар къахьегамхой депутатий Советийн цар депутатийн керттера декхар КПСС XXIV съезда решенеш, халкъа боахам дегIабоалабера пхо шера плаш кхоачашъелга хилар.

Къахьегамхой депутатий районни Совета исполнительни комитет декхарийла яьй юртийи станицайи исполкомашта кулгал чIоагIагIа де, сессеи кийчъелгеи чакхйоадилей, пачхахьалкхей управлене, боахамей социально - культурни гIерсаш хьалдера дешаш кхоачашдеча депутаташ юкъеоздара доархIаьча формех цаI хилара тарда тоаде, тIайна решенеш йиза кхоачашъе а шоай хаиналка уж кхоачашъелга Iалашде а.

Районни Совета исполкоме декхарийла а дIаяхача Совета сессешка тIайна чиина решенеш кхоачашъяра лелама хьаькъехьа депутаташа кьяа практически замечанеши предложенеши лаьца чакхдаьхача гIулакхий хьакъехьа Совета хIара сессега хоам бергболаш бокъонца порядок оттае.

Шоай гIулакхех лаьца хоаждаьхинта хьалхашка депутаташа хаахийтаера отчеташ телга Iалашйилa.

Депутатий дешара тайп-тайпарча формех шерагIа пайда эцаза аргьаш къахьегамхой депутатий Советий исполнительни комитеташ даим балха опыт дIа-юха эцаш, депутаташта, къаьстта а керда хержараштa, ма могга новкъостал деш хила еза.

Республикански газетий редакцешта, Нохч - ГIалгIай АССР Министрий Совета телевиденеи радиовещанеи Комитета тIадилдад къахьегамхой депутатий Советий болх шерагIа бувцийта

МЕХАНИЗАТОРИЙ ТОЛАМАШ

1760 гектарах дIаране тIара 19 центнер кIа чула декхар тIайндадар «Ермоловский» совхоза шоллагIча отделенерча механизаторашa, планагIа лаьрхIар 17,4 центнер йолча.

Ялаташ чуйцачул тIехьагIа итоташ йича гуладаьлар дешна дош иишта кхоачашдаьд. ХIара гектара тIара планал совгIа 3 центнер кIа, 8 центнер иоп, иштта кхыйола культураш чуйцай цар. Ялат чудерзадаьчул тIехьагIа боахамерча хьайбашта Iай даа доакъар хийчча арабьннача механизатораша 400 тонн йол, 1500 тонн ча, планагIа 4900 тонн езача 5300 тонн силос — иззал доакъар Iалашдаьд. Укх деношка 55 гектара тIара «нагар» хьокхаш, из фермашта юкхе аргIаш а дош хьалйотташ болш механизатораш.

Къаьстта дика къахьег механизатораша Дадаев Балауди, Лагиев Iалауде, Исаева Залпес, кхычар. АргIаш дика дика болх бу пенсионераша Лабазов Албека, Арсангириев Алирас. Силоса хьежкIаш хьокхача 1,5 норма кхоачаш а ею къахьег комбайнераша Мусаев Хьожахьмада, Хадисов Ибрагима, кхычар. Баьха норма тIехкхоачашъю цар массаза а. Укх шера а дикагIа ялат хьувкъаде дага бола шоллагIча отделене механизатораш хIана а сихбенна лаьтта оахаш ба, 9 трактор я из болх беш. Говзача механизаторийн Абубакарова Ширвани, Сулейманов ГIурмана, Ибиев Кайбулле хIара дийнахь 10—12 гектар лаьтта оех, норма 4,2 гектар йолча. Парте XXIV-ча съезда соцамаш толамца кхоачашдаре низ кхо ца беш къахьегаш хьабоагIа отделене беррига кхаш леладераш.

Я. ЦУЕВ.

IАН ЗАМАННА КИЙЧО ЕШ

ТIатеIIа Iан замалахь хьайбаш чусоцадара кийчо еш ба Урус-Мартана района «Гойтинский» совхоза къахьегамхой. Доакъар Iалашху бригада а совхозе вIаштIьелла. Цунна кулгалдеш да йоккха балха опыт йола Юшаев ИсмаIал. Доакъара лаьрхIа 350 гектара тIа люцерна, силоса 600 гектара тIа хьажкIаш дIайийлар совхозе. ХIаьта хIанналехьа цу майдан тIара план 1200 тонн йолча 1040 тонн йол Iалашъяьй совхозе. Ча планал совгIа 2200 тонн да. Цул совгIа укх шера эггара хьалха 765 тонн сенаж, а кийчъяьй. Дерриге доакъар Iан замалахь хьайбаш чусоцадергдолча моттигашка дIаоттадаьд.

КхоалагIа люцерна хьакха кийчо еш ба боахама хьайбаш лелаераш. ХIара гектара тIара ворхI бIаь килограммал кIезигагIа йоацаш йол Iалацъе дага ба уж.

ХIанз сихбенна силос йоалаш ба боахама къахьегамхой. ПланагIа 5700 тонн Iалацъе еза из, Iалашъяьр 4700 тонн я. Доакъар Iалашдеш бригаде къаьстта дика къахьег тракториста Яхьяев Шудде, Самбиев Дутас, Шаипов Алама, силоса хьажкIаш хьокхача комбайнераша Айдамиров Абус, Нантаев Шерипа, Илаев Сайд-Эмина, машенаш тIара силос Iойлассеш а из йоаржеш а къахьегача болхлоша Абдулвагапов Тутас, Мурзибекова ПаьтIамата, тракторана силос IотоIаеш волча Любов Алнина. Шоай балха зааденеш юкъера лаьрхIача 150—170 процент кхоачаш ца еш цхьа да дIадахийтац цар.

Х. МАГОМЕТОВ.

КХОАНЕН ЙОАКХО ЕШ

Пятилетка шоллагIча шера чуэцаргболча хьувкъама лард йоллаш ба хIанз Ножай-Юрта А. Шерипова цIерагIча колхоза кхаш лелаераш. ДIададача шера шийтта бIаь гектара тIа дийна даьe укх шера кхойтта бIаь гектара тIа дувргIа цу колхоза гуранхь дуй кIа. ХIаьта цун лакха хьувкъам кхебара хIанз беррига низ тIабахийта, агротехнически бокъонаш лораеш лаьтта оахаш ба механизатораш.

Укх тIеххьарча хана догIа ца доагIаш йIайхе йолаш чIоагIа докъаденнад лаьтта. Цудухьа хала да из механизаторашта аха, хIаьта а оахам дика ду цар. Из ишта хила а деза, хIанз аьлча хIара сменагIа трактористаша лаьтта шишта аьхад хьожаш хул бригадир, агроном. ХIаьта эшача тайпара кIоарга ца оахе. Йоккхий гIалаш хуле, из кхо юха оахийт трактористашa. Цудухьа шоай болх бехктохаме болга хоаш къахьег механизатораша.

Цул совгIа вIаши новкъостал а ду цар. Иштта трактор йохе, летучка хьаяргa а ца хьежаш, трактор тоаб новкъостал ду, кхыдар. ХIаьта хоаш ба уж тIадоагIача шера чуэцаргбола хьувкъам цар балхах тийша болга а. Цудухьа лакха да цар хьокхамаш.

ВорхI тракторана дийнахь а бус а лаьтта оахаш вийтта механизатор ва. Царех цаI вец шийн сменин норма кхоачаш ца еш.

Къаьстта дика къахьег Сулейманов Iаьдис, Пашаев Юсупа, Адуев Висалима, Юсупов Адалка. 160 процентал лохагIа йоацаш кхоачашъю цар шоай сменин нормаш. ХIаьта массане а дийнахьи буси юкъера лаьрхIача 98 гектар лаьтта оах цар. Дерриге аьхар 950 гектар да. Цунах ялх бIаь гектар гартта лаьтта, хIара гектара тIа шишша тонн минеральни удобрени а йилла кьаьнаяь, такап а ялт дIаде кийча да.

ЛоархIаме да дерриге кхоана лакха кондици йола фу дIалор. Опыто дIахьокх хьувкъам дIадийначе фуна дикагIа хьежже хулга. Цудухьа укх гурахь дIаяла лакха кондици йола фу [illegible] беррига низ тIабахийта [illegible] гаш ба колхозой.

Укх гурахь дIаде эшаш дар 450 тонн фу да. Из дерриге а долаш да боахамe. Цхьабакъда шьоалагIча класса кондицега дIакхоачадар 350 тонн мара дац. Дисар кхоалагIча классагIа да. ХIаьта из а хIанз лаьтта хийцаь а бус а цIендеш, доггадеш лакхарча класса кондицега дIакхоачадеш латт.

Хьаьтта дIаде дола кIа цIендеш, докъадеш къаьстта лакха къахьегама хьокханаш ёйт, ялат цIендеча агрегата тIа болх бечa Мингсултанов Iалвудина. Фу кийчдеш лакха толамаш дахарах йолча ахчан преми еннай цунна. Дика болх беш белгалбаьннай хьатта тайп-тайпара балхаш цу къахьегамхой Мингсултанова Элима а, Пашаева Хаваш а. Царна а еннай ахчан премеш. Цул совгIа дерриге фу дIадувца боаримга дIакхоачадийча иза болхаш ялт а лургда.

ТIакхьачай гуйре, гаьна дац Iа а. Цудухьа колхоза хьайбаш Iан замалахь дикача хьелашка кургдолаш кийчо яра беррига низ тIабахийта къахьегаш ба хьайбаш йеладераш а. ЦаI-ах шера тоьам хургболаш Iалашдаьд боахама гIожа доакъар. ПланагIа 1100 тонн Iалашде дезаш хиннача 1700 тонн Iалашдаьд гIожа доакъар. Цулах 970 тонн дикал лакха йола йол а. Цул совгIа плане юкъе ца йоагIашехьа технологе ерриге бокъонаш а лораеш 370 тонн сенаж а кийчъяьй болхаме.

ХIанз силос йоллаш ба колхозой. ЕрригIа Iалаттьар 300 тонн я.

— Юкъера лаьрхIача цеI-ах шера тоьаргйолаш силос Iалашъе торонаш йолаш да тхо. ХIаьта цу торонех биза пайда а эцаргба оаза, — йоах колхоза председателе Д. Калиева.

Дика толамаш доах колхозоша укх шера тIайна декхараш кхоачашдеш а. ДIададача шера ворхI бетта дIакхоачийта кийсдича 76 процент дукхагIа дулх дахьидад цар укх шера. ХIаьта района кхьча боахаме дукхагIа ехай из продукци пачхахьалкхенга а. 180 процент кхоачашъяьй пачхахьалкхенга ялат доххара план а.

Боккха терхам тIабохийт колхозе хьайбаш помещенеш тоаяра. Уж боахаме мел ерааш топпар хьакха, тхоанаш тоадь кийчъяьй. ХIаьта хьайбашта лазараш дувлийтача хIаманта дуьхьа профилактически мур тIехьагIа, хьайбаш чулахка мегаргйолаш я помещенеш.

Доацца хьача кердача пятилетка хьалхарча шера шоаш тIайна декхараш толамца кхоачаш а деш пятилетка шоллагIча шера тIайна декхараш а лакха хьокхамаш доахаш кхоачашдара тешаме лард йоллаш ба А. Шерипова цIерагIча колхоза къахьегамхой.

М. ХАМАТХАНОВ.

IИЛМА-ТЕХНИЧЕСКИ РЕВОЛЮЦИИ СОЦИАЛЬНИ ПРОГРЕССИ

3. ШИ СИСТЕМА—ШИ РЕЗУЛЬТАТ

Евгений Амбарцумов, исторически Iилмай кандидат

Социальни структурера толамаш, лакхусоми кхьхатиш санна, хьахьокх Iилма - технически революцено дукхаденна обществе хула дувцамаш. ДегIадаьхкача мехкашка массе метте болх беш бола нах тIа-тIа дукхагIа юкхьашара салаш долча доакъошкара (юрта боахами лаьттам ченашкара бедал йоахе промышленности) шоллагIчен (бедал чакхйоаха промышленность) къаьстта а кхоалагIчен доакъошка (транспорте гIулакхаш ду сфера, хIаьта иштта Iилма, образовани, унахкIено лораяр, и. кх. дI.) дIачуух.

20 шу совгIа за хьалхагIа экономиста Жан Фурастье «XX бIаьшерера сийлахь - йоккха догдоагийла» яхача шийн книжка тIа хургвар хоаш яздаьд, кхоалагIа тайпе сфера дегIаухаргьа болх булургболча бахача нахах дукха совгIа - эшашагIа йоацаш 80 процент чулацаьлна йолча хана. Фурастье аргументаш, из дегIаахар технически прогресс гIулакхаш дарга дIекхачийтара торонаш кIезига хиларах хургда по-еьхандаь, хара хиннаяле а, цо терхаль тенденци, белгала дегIаухаш я. ВIашагIкхийттача Штаташка производствени доацача доакъошка балха бола нах 50 шераш юкъедахача хана а тIехьа дукхагIа бар цхьана лаьрхIача промышленностех юрта боахамех хиннарел. Болх бераш къаьстта чIоагIа дукхагIа хилар пачхахьалкхени административни аппарате просвещени унахкIено лораечеи, хIаьта иштта финансови учреждешка, рекламни предприятешка, и. кх. дI.

Ич пачхахьалкхен - монополистически тенденцеши обществa бюрократизацени дегIаахар санна йолча хIанзарча капитализма белгалагIча оагIошца дукхаденна да. Цхьакха оагIорахьара юрта боахама балха бераш пайдa кIезигбалар [illegible] лар — кагий юкъерен ахархой боахамаш доахарах хьийнар. Белгала, уж боахамаш капиталистически мехкашка Iалаьмате чIоагIа кIаьк хулаш латт. Цхьабакъда, цу цхьан хана рузкъа хьадеш бола нах кхьчарча ниисбени кIезигбалар, шеко йоацаш, экономически технически прогресс бахьан дылаш да. «Капитала» тIа К. Маркса а терхам тIаахийтаб цунна.

Капитализма хьалашка социальни хувцамеша керда обществени антагонизмаш хьахиларга, классови довнаш ирдаларга кхоачаву. Социализма хьалашка ниисса юхадухьалара процесс дегIаух. ЧIоагIлу дерригача халкъа социальни морально - политически цхьоагIо. «Парте политика, — йоах Л. И. Брежнева КПСС XXIV съезде, — болхлой класс, колхозни ахархой, интеллигенци вIаши гаргайинга, городаш юрта юкъера хьаькъалчен физически беча балха юкъера дикка йоккхий башхалонаш кIезиг - кIезига йоахаш дIаяхар духьа новкъостал дара тIаерзаяь я. Из — классаш йоаца коммунистически общество хьалхара керттера участкех яьI».

Ма дарра хьожаргда вай, социализма хьалашка доакъошта юкъе нах дIачу-хьачу ахара процесс дегIа мишта ух. Социалистически пачхахьалкхенашка, дила доагIаш а ца хиларах, долаш дац капитализмах, йоахкаш дола гIулакхаш дара сфера дегIадувла шоай тайпара бечаьнаш. Масала, реклама Советски Союзе цIаккха а хургьяц США санна шера, капиталисташта юкъерна конкуренце уттадеш дола маIан долаш. Цхьабакъда, СССР-е а тоьад кIезиглуш латт - материальни производстве балха бола нах. Нагахьа санна 1950 шера уж беррига бахача нахах 72,5 процент хиннабале (транспорт йоацаш), 1968 шера 65 процент мара бацар. Уж кIезигбеннаб керттерча даькъе 1968 шера 29 процент кхоачаш хиннача юрта боахаме болх бераш кIезигбалар чотах. [1]).

СССР юрта боахаме болх беш хIахо йодача хана а кIезигдургба керда техника юкъеккхувларен продуктивность лакхъяларе чотах. КIезигагIча болхлоша Iалашдергда кердача пятилетка оттабаьча йоараме юртбоахама производство айдга. Цу хана дIахо гIоргьа юрташка бахача наькъа состав хувцалара процесс. Советски юрта тахана а кхы а боккхагIча боараме кхоана ра а да белгалдоаккх механизатораша, агрономаша, техникаша, инженераша, экономисташа, вешта аьлча квалифицированни специалисташа. СССР-е я а ца, е хила йиш а яц ахархой боахамаш хIалак хилара проблема. Юрташкара кагирхой образовани лакха доаш баьлча, дукхагIча хана бола бе юрта совц, цхьабакъда, хила доагIаш маддарра цар хIанз бер шоай лаьца бахчул квалифицированнегIа бола болх ба.

Укх гаргарча шерашка керттерча даькъе дукха совгIа-эшашагIа ца хулаш шоаш болча тайпара бусаргба транспорте болх бераш. Нагахьа санна уж шиза дукхагIа хургхуле а, авиационни автомобильни транспорта чотах мара хургбац. Советски промышленностен гIиммолъечен болх бераш дIахо тIа-тIа дукхагIа хургба, хьалхагIа санна лакхаа темпе ца хуле а. Из белгала аьлча, болх бераш кхыча доакъошкара промышленносте хьачухахара торонаш кIезиглуш а хIаьта из бахьан доlаш керттера низ производствана дIахо интенсификаци яр гIаберзабеш а хиларца дукхаденна да.

1950 шера СССР-е бахача болх булургболча нахах 7,7 процент бар унахцIено лорача, просвещене, Iилман балха, хIаьта 1968 шера — 14,7 процентага дIакхаьчар уж. ХIаьта берригаш а лаьрхIача гIулакхаш деча сфере болх беш 25 процентал кIезигагIа нах ба СССР. Цхьабакъда, ужжал мара боацача нахага кхоачашдургдаш бахача нах тIа-тIа дукхагIа дIадехараш. Цудухьа дIахо йодача хана тIа-тIа лакхагIа боараме дукхагIа хургба гIулакхаш деча сфере болх бераш.

ХIанз хьожаргда вай, Iилма - технически революци социализма мехкашкеи капиталистически мехкашкеи бахача къахьегача наькъа профессиональни - квалифицированни состава мишта Iатк. Хоалу цкъа-дале, физически къахьегаш боаца нах «физически къахьегаш бола болхлой иштта а хIаьта цкъаза сихха дукха дукхагIа хулаш хилар.

ШоллагIа - дале, къаьстта сиха дукхагIа хул инженерно - технически Iилмани болхлой.

Советски Союзе лакхерен юкъера специальни образовани а йолаш 1960 шера болх беш 8,784 эзар саг вар, 1968 шера ноябрь тIакхоачаш шоаш хIана бакъена дукхагIа бар уж, белгала аьлча, 14,956 эзар. Из къаьстта шийн тайпара группа, СССР Iилмай Академе конкретни социальни тохкамий Институте хетачох, 1975 шерале 22,7 млн. сагага кхоачаш (болх беш барех 18,5 процент) йоккхагIа хургьа, цу хьнале ахархой а тIехйоалаш. США профессиональни группе — «специалисташ, ИТР-аш, шоайла цхьатара бола профессеш» — 1950 — 1965 шш. 4,4 млн. саг йоккхагIа хиннай. Кхыча категорешца шийчча массехказа лакхагIа а из дегIаахара темпаш. Iилма - техническа революци дикагIа тIаьцача, оборудовани къаьстта сиха керданаяача доакъошка — авиарачетни, электротехнически, металлургически, химически промышленносте, и. кх. дI. — «IаI кхачамаш» яхача цIеро-чусаца къахьегамхой уж ерригa группаш болх беш, барех ахай гарга а кIезига дукхагIа хул.

Физически къа ла хьега нах болх бераштa юкъе дукхагIа хулаш хиларца дукхаденна цу социальни группа болхлой классахара соотношених доле дош отт. Шоай хана марксистaша белгалагIа къестаяй болхлой класс гIулакхерчa нахаарен интеллигенцарен. ХIаьта из ниисса а чинахкхов йоккха хинай къахьегам общество вIаштIехьбаккхара юкъерча башхалонаша белгалйоаккхаш йола похоций боарамаш вахара образаш юкъера юкъ. Цхьабакъда хIанз дикка хувцаденнад гIулакхаш; дегIа доьхкача капиталистически мехкашкара интеллигенцин гIулакхерча нахаш дукхаъ а дукхагIа барехь хьакъалица кхерина кьяй пролетареш хиннаб долчa бесса деша маIан лила. Цар алапеш болхлой юкъерча алапена гарга кхьчад, хIаьта дукхача моттигашка кхьметтел цул лохагIа а да: производствени структуре балха механизма «винтикий» йоле роль а Iалгаш шоай доалахьа производства средстваш хилара болхлой я сакха гаьна ба уж. 15—20 шу хьалхагIа хиннарашa ниибенча хIана США шоайх доккхагIоаш дакъа болхлой классах лоархIаш болча нуIперерча гIулакхерна нахах шоаш шоай беш бола нах а пунга хьежа хувцаьу.

Цу тайпарча маIана факташтa уIла тIаяххийтай «Дунени социализмаш проблемаш» яхача журнале дIайоладьйа капиталистически мехкашкарча болхлой класса структура хьакьехьарча, дискуссена юкъе дакъа лоацараша. Цар вывод яьй: «дукха инженерно-технически Iилмаши болхлой пролетариата юкъебиха цун къаьстта совле йола дакъа санна, «контроские торгони гIулакхера нах цу классах ба «классова гIулакхе кIезигагIа дегIадена, кIезигагIа вIаштIехьдаьлна пролетариата дакъа дале а.

Социалистически обществе инженерно - технически интеллигенци «массе оагIорахьарча болхлочоа» юкъеозара тенденци, укхаза доал деча болхлой классаш интеллигенцаш юкъе антагонистически вIашдукъалеташ хьахилара бахьанаш ца хиларах йоккхагIа жива ца чакхйоах, капиталистически обществе цун вIаьйола группаш, производства средстваш шоай долахьа а ерзаьий дола дечa классех дIахахьаь метте.

Социалистически общество дегIаьях социальни башхалонаш дIадоргахьа, массе метте «интеллектуализаци» яра доакъa гIолла. ХIара саго къахьегаш творчески маIан а хила дIаотташ йолча, берригача къахьегамхой культурни боарам цIаьхха ца хиннача тайпара аIлун йолча коммунизме интеллигенци. КПСС Программа тIа из белгалдаьккхаш ма хилара, «къаьстта социальни дакъа долчара дIаяогья, ерригача обществана тара а песта дIагIоргьа».

Советски болхлой класса культурен образованнеста декхьалара тешал ду бахача наха эггара гIеххьагIа яьча, переписий цифраша. Нагахьа санна 1959 шера тIара эзар болхлочоа лакхерен юкъерен образовани йолаш 386 саг кхоачаш хиннавале, хIанз 550 совгIа саг кхоач. «Болхлой класс, — йоахар Л. И. Брежнева КПСС XXIV съезде, — общества беркат кхоллаш бола керттера низ хила а хиннаб, иштта бусеш а ба. Цун революционность, дисциплинированность, организованность, коллективизмо керттера хьал тIа оттаю из социалистически обществени отношений системе».

50-гIа шераш юкъекхьача хана кибернетикана лард еллача Норберт Винера «Кибернетикаи обществои» яхача шийн книжка тIа укх тайпара чIоагIа лоархIаме дешаш яздаьд: «Шаьра гуш ба, автоматически машенаш юкъейоаларо хIаннача производство лохьаларах а кхьметтел 30-ча шерий кризисаха тоаз белаш хеталургболаш селлара лухха хьабе болх боаца нах IоберGхилар». Цхьаь оагIорахьара шейхал кхораме хилар кхы тIа а тахан хьахьокхаш из уж дешаш. Бакъда, хьабе болх ца хилар капитализмашарa дIакъаста йиш йоаца цун пакъа повкъост долга. Укх тIеххьарча хана, масала, дикка ондадьйнад из. 1970 шера сентябре а тIехьа укх тIеххьарча шерашка эггара лакхагIа — берригача балха ца ниах 5 проценташ совгIа — цифрага кхоачаш хьалдаьлла из.

Иштта бакъда капитализма хьалашка автоматизаци яро чьябе болх боацаш нах бутилга, цхьабакъда эггара хьахе квалификаци лоха йолча къахьегамхоех бараш. Цудухьа, парадоксхарагIа аьлча, хьабе болх боацараш иштта дукха ба США бахача негрех (кагирхошта юкъе — 25 процентага кхоачаш), американски довл. деча гIозараштa хетачох «эсдагIа» раса-хиларех тарра, образовани дикка неграшта дукха а кагагIа хиларах. Цу пхьан хана США-на а, дегIадаьккхача кхыча капиталистически мехкашта а цIаккха а цкъаза чIоагIа тоьац квалифицированни болхлой низ, къаьстта а Iилма - технически революци хьахилийтача кердача профессешта.

Цкъаза хоттар отт: тIехьа тIабоагIача хана автоматаша саг балха юкъера воаккхаргва яхилга бакъдий? Цхьаволча фантастически романашкара хов вайна, тIехьа-тIайоагIа цивилизаци дукхача Iилмахошеи писателашеи бокъонца иштта юцаш хилар. Цхьабакъда, логически дувцаргда вай. ХIанз тоьал дукха ю я советски луноходо Бетта тIа толаме болх бу, сагагахьара новкъостал доацаш цун тIехен тIа гIолла дIачуьнa а ухаш. Цхьабакъда, цу тайпара ше лелош йола машен хьаяра дукхоаш хьакьегаш йиццаб, автоматий ратхадаши доакъоши кийчдеш а ца хилча уж автоматаш хьее вIаштIехьа хургдолаш йола условеш кийчьеча дааьа лохаш хиннача эзараш наькха къахьегам ниша хила а мег.

Фетишизм кхераме а моллагIча форме из яле а цу дакъе машенай фетишизм а. Бакъдар аьлча, болхашца саг тоIабеш апокалиптически сурташ-м ваьтаде йиш яр, цхьабакъда, бух соппача кхачача уж белхаш саг ца хилча хаьхургдаьар. Баьхь хиннав французски академик Луи де Бройль цо Iилман прогресса керттера двигатель сага хьакъал хиннад, хIанз долаш а да хьинача хана.

(ДIахододар хургда).

АПН.

[1]) Уж а лоха деш дола а лоархIамаш аьла ЦСУ данней лара тIа СССР АН конкретни социальни тохкамий Институте.

[1]) ДIахоадар Делалучунга хьажа 31 VIII, 3 IX арадаьннача «Сердало» номераш тIа.

ДIАДЕХАРА БОАРАМ.

МОСКОВСКИ ГАСТРОЛЕШ

Нохч - ГIалгIай театра [illegible] тIа — денал, къонахчал дола нах. Дог-уйла чIогагIа, компромиссаш хийра йоацаш хилларие тIаоз цао шоаштта нах. Бахмта нарга дi кортамукъал бахьан, Дакъе ба-хьаш къовсам лоаттабар. Уж воабоал е байя дIабоал, цIаккха а тIехьалкха боацац, карабоахац.

Нохч - ГIалгIай театра могт — [illegible] романтически [illegible] ба.

Шоай доанех [illegible], шоай турпалех [illegible] сакна хетацу актераш.

Шийх доашар дийцача, шийна тийшабоах [illegible] йоллаца, хIамах уйла на ен аттэ тешеча дацьер ше йийхачущих къовсам лоаттабу ПаьтIамата (И. Хадиже-ва). Цу хоаха деI хаача, те-шаш цIена дог долча, оагIув ла-це сег хоацача кхалсага духьал деррига дуне дацьча сакла хет. Бакъда цо фунаргIа дале а къов-сам лоаттабу. З. Багаловас роль лоавзаш кхалнах гIайгIа йолаш, бакъда лекал лолаш, халоналта духьал отташ ба. Ла цул Камета («Лергбоацараш»), ла цул Бу-сана («Бешто») Бакъда шоай безам хувцац цар, кёр чура дог тоха ла луш саппалий къуяс дар.

Ожаева турпалий — Бештой, Шерипов Асланбека, Нурадилов Ханпаший керттера ваниал я те-шаме хилар. Уж боакалац дизае дола вахар дбаинс, цул кхоннеа кхача ца гiертап.

Нохч - ГIалгIай театра керттер-ча режиссера М. Солцаева ис-кусство [illegible]

Сигала гiоьла кхерсме йiдал йолх моржаш. [illegible] тем бохабош хIема дац гIайгIане лекха музыкан балийна хоелахь Шерипов Асланбека ваьш мера. Массехк минут ньача укказа, ху-

хин хо йоьцаш тIом лаьттача боагIаргба Iаьржа беракъаш тIа-дукха, ба сегараш доакка кхадлах, йист хилар доацаш, бувла-белча сакна гIайгIане дIовоттарг-ба уж. Иштта я «Асланбек Шерипов» яхача спектаклацара цхьа сцена.

ЗIанарниа хийка буйгаш лийкха керта тIа хьаьгайду Ду-дас. ПаьтIамата дас (артист М. Итаев), дош але да лоавш кхета-леш да гIудахк. Сцена чулоацам йуица ба.

— Режиссера хоа пайдангIа долча тайпара сцене нах дIахийс-бе — дукха боацаш вIашагI-кхийтта хиина нах дукха халий дIаотт. Цуина хоа музыкан ди-намически сердален иокхьосталла [illegible] йола атмосфера хьахи-лийта. Оттача сурта чулоацам хургбола спектаклеш хьве гIерт из.

Труппа воэж режиссер — Р. Хакишев — профессионально хIе-эээгагIа кийчаснна ва. Вай хана-ра шовадане йоаца «Лергбоацараш» яха пьеса тэламца оттачьна пунига магаизар Лорка «Цiеша диза сег йоагIа дие» яхача проив-ведене хадоран эше. Цул ара-[illegible]

[illegible]

хул дезачоах [illegible] юкъера юкъ.

М. Солцаева «Асланбек Шерипов» яхача пьеса кост-каста цаI шоллагIчо хувцача эпизодаш тIа цхьаза хала хул кхьметтел туш дойчул чулоацам лаца а, херттера вар революце турпал Шерипов Асланбек а волаш йолча характерий чурча чоалхаменах ца хьаца, из оттадаьа духхьала вахара сэ-бытей хронолете, вIашагIтеха — образий йолча шанагIа а доа-лаш.

Ший «Мехкдаьттахой» яхача пьеса тIа республика талантарча вахарах лувнаш, драматурга Н. Музаевна кораьнаш хIаизарча вахаре къьэгта йола адамий хара-тераш а е йоккхий конфликташ а. Цул пьеса тIа нах чоадхане бо-лача бахьаб, сюжет традизегIа а. Зрителашта юкъ дIайолалуш левтахь хувш хул мала котааргв.

А. Хамидова «Лергбоацараш» яхача пьеса тIа оригинально а органично а вIашагIтеха а публицистически эпизодаш, цар тIа лувш Советски Союза Турпалах Нурадилов Ханпашах уйла тIао-зача сценашца. Цу тIа а юмор, тайп-тайпара характераш хьеа гIерташ хIаьа а да, духхьала бел-гальяхха мара еце, бакъда, гуча-яьла-м яц.

Нохч - ГIалгIай театро Москве хьаьа выступленешна ше маларра цIавкха а хьахайтар цхьайолча пьесай образий кхоачамбоашар режиссура постановкай средствашка гIолла духхьала цхьадолча дакъе мера дIа ца доаккхалуш хилар.

ХIамa ца эшшаш цу цхьан хан-хла йолаелар столице пермски труппа гастролеш а. Керда театр — керда художественни декхараш, керда хоза мотт.

Оттаара Л. Леонова «Чуьхелхар» яха пьеса хоржача Пермски театро чIоагIъо граждански ху-

[illegible] Цу произведене дерда тIа режиссера А. Новикова хьаа цхьа спектакль — патриотически низах, советски саги воттадарга болча лоIамах йола спектакль. Мамонта духхагIа тема ехаш хилийтара Талановгiар образий трагизм тоIаю режиссера, хьана къоаса йиш я, цуна пьеса чоалхане йоацача а йоаккхаш, бакъда иштта ба цо хоровой актерски ансамбле хьалхахе [illegible] ваш.

«Паччахь Федор Иванович» яхача спектакле керттера конфликт юкъ ший кхочашдо дезача исторически декхара Федор ИвановгIара йола сат ца хилара трагеди хиларах тарра.

В. Расцветаева шийна хоашне а бIаьхьо Федора образий лелара юкъ. «Со паччахь яа е паччахь вац?» — яхачох трагеде юкъ яа еш ютт из лаьрххIа. Ший позици шийа болцаш хилар Федора кхетаьарах финал шех хьаю актера, хуках спектакла Iаьльата дика трагически кульминаца а хул.

ГIулакх иштта кхочашдарах боккха доархIам болаш хул Годунов Бориса образ, П. Вельяминова хьахьокхаш из боккха чулоацам болаш хьотт, бакъда ший трагически ювален хиларца Федор чIоагIа духьал а отташ.

Шенхаштарча боарамe къамаьл дIахо дара торо лихай режиссера А. Новиковен актера В. Расцветаевен Риго образа чуь (М. Агатова «Париж, 1871-гIа») Бакъда вай замах маха доархIаме дола принципиально вIашагIтохара бехьнаш лап произведене Парижски Коммуна вахарцарча цхьайолча собитешта хресто-метийн иллюстрацин хиларах сов-гIа хIама а йоацаш

«Чухьелхар» «Паччахь Федор» яхача спектаклашка хьадьехка критере лакхале лоаттаю театро духхьала вай хахарча ший произведене тIа — чулоацамта даллача йоккхий образаш, цхьа моллагIа доаца маха юкъера гIулакхаш, вIешхаштара нравствен-

«ЧоагIа дог тоххадене» яхача а Э. Брагинскен Э. Рязановен «Цхьана гIулахк деш [illegible]» яхача а произведенеш тIа.

Ю. Петухова «Сейна хогIа», Б. Черелова «Боккхой хроника» яхача пьесаша шоай цхьан оагIорахьарча чулоацамца, идея юкъера декларативностаца воагIу уттаду театра цул шаьа боагIача къамаьла боарамга кхача гIерташ ца хилара. ХIара театре доа репертуаре «ший» пьесаш хилар. Новкъа дале а, иштта произведеней дукхагIча дакъе йола белгга да басiхало я цар художественни боарам лакха хилар. Нагахьа сценe йиза йолча образностаца хьалхаьаца тема йоаца пьеса сцена тIа йиха вэаш хилара «ша» проблематика дархIа [illegible].

Шинна а труппа эттара [illegible] дашагIа дола дакъе да [illegible] йоккхагIен хадаш йола актераш. Из гIадвугаш да, хIана хьача тахан мастераш спектаклашта хилархи духьачул цар сцена тIа боала йола бокъо лоравдах дуьца дезаш хул.

Пермски театрерча Л. Мохновей, Г. Васильевай, Л. Садовски, В. Расцветаева, Н. Вельяминова, З. Шестневскай, П. Самошина, Г. Добровольскай, А. Бегровн. Нохч - ГIалгIай театрерча Д. Оиева, Н. Хадижевай, З. Багаловай, Х. Хакишевай, М. Дудаева, Я. Зубайраева искусствас кIеззига лладзар дог гIоза минутан зрителашта.

Цхьабакьан цо мукъалейтар кхоанен йоахо е вэаш хиларах. Пермски театра беррита къонача актерех шоашта торкам тIабахийтар С. Балдыреваа В. Гинь-бурген. Нохч - ГIалгIай театро шийна ГИТИС-е кийчбу керда, къона нах. Бакъда хIапа цул ди-кагIа пайда эла [illegible] яр болалуш болча актерех.

ХIара театр ший новкъа дола. Из цул бокъо я. Бакъда коллективо моллагIа навь керда баге я, цуина хьалхенка моллагIа халонаш тIаэтта яле а, граждански художественни критере лакхаленга кхача гIерташ хила декхарийла я коллектив, хIана аьлча из хьалха доах хано.

В. РЫЖОВА.

31 августа арадаьннача «Правда» тIера.

ДЕШАР, КЪАХЬЕГАМ, ВАХАР

«Комьунизм» — [illegible]. Хьалхарчу курсашкарча студенташ [illegible]

[illegible]

В. МЕТРАБОВА сурт.

[illegible]

— Казахстана Тургайски обла-стe хилле боллара лоархIамбол-ча объектешка къахьегаш бара гIишлошъяре - монтажни балхаш деш баь болх цхьа миллион сов-гIа сома мехх ба. Къахьегама ше бутт гертта йолча юкъе хьал-даь дахар 712 квадратни метр йола хана чубако итт цIа, районни котельни, ремонт йир школьни итт здание, барийта спортпло-

[illegible] ре а дина лоархIабай студента Тургае цоаш тьмкхе юкъе бIа совгIа концерт делар цар, иштта совгIа лекци йийшир, тайп-тайпарча темаех.

СУРТА ТIА: гамача Казахстане цIенкъча студенташ. Дега гIо-залца, эзамца гIонйцар уж новкъостацца, дешца - номанен вагирхоше.

В. МЕТРАБОВА сурт.

ДОАЗОЛ ДЕХЬАРА

26 ТУРПАЛ ШУ

2 сентябре 26 шу дуз Вьетнама Демократически Республика хьа-кхайкаьча дийнахь денз. Цу белгалдаьннача дешна юкъайехна й 1945 шерара, дуйне шоллагIча тIем тIа Советски Союза карагI-даьннача доалерча гIулакхо дог ураоттадаьча вьетнамски халкъо Августовски революци а яь, ший моххк кхьчарех тийша хIеха доаш ба аьнна хьакхайкадаьча хавара, исторически событеш. Вьетнамски лаьттан тIел Къул-ба-Малхбоален Азек духхьалха халкъа демократе паччахьалле хьахилир доархIаме эзха а ду-нев халкъий къемал-кортамукхь-ден къовсама летописе юкъе.

Йоккхий халонаш кхаьчай пер-гIато езача вьетнамски халкъа доагIача дакъа. КIеззига нах байнабац цул Французски колонизатораш эла а бах котало ек-кхар духьа, маьрша ха латтача лоацача юкъагIа ДРВ халкъа боахам юхаоттабаран дагIабоалабаран къахьегача денал гайтар. Вьетнамски патриоташа турпалал гайтар США къиза агресси лаьттача шерашка.

Демократически Республика суверенитетан хьерамаленен тIахкийдача американски империалистанта холдайбоалаш духьал-

оттар деррига вьетнамски халкъ, хIалакбеш хIама техар ДРВ доращьрийн Къулбехьен Вьетнама патриотийн оагIонгахьара. Ший низан кхарххилара дог тешадеш хьахьеккар ДРВ США-с фегара тIем чубаьча бирсача шерашка. Цу тIемо къоначa республикана хало тIакховчакьале а, агрессорий вIаштIехьдалаизар социализм хьалъелга юкъагIдакхда, социализмех бола халкъа ташам боабе, вьетнамски халкъа барт бохабе.

Дерригача прогрессивни адамаша къоабалъо вьетнамски халкъа майрали турпалали, хьакхайкаду, ВIашагIкхийттача Штаташа агрессивни тIом соцабаре хьакъехьа, американски бIу вьетнамски лаьттах тIара цIанбаь Iотарабаккхара хьакъехьа цо законни дIадехараш шоаш дизза хьаллоацаш хилар. Къулбехьен Вьетнама Республика Хаина йолча революционни правительства хьакхайкаьчен ДРВ правительства хьаллаьцачен, дош политически къоастадара программа тIарча йовзаш йолча пункташ лаьтташ дола уж дIадехараш деррига дуйне тIа вьетнамски проблема къоастаяра нийса лорд а лаьрхIа тIанйцад.

С. АФОНИН. (ТАСС).

ХАРЦ ХОАМАШ ДУ ОРГАН

ВАШИНГТОН, 2 сентябрь. ТАСС корр. В. ЧУКСЕЕВА хьахойт: харц хоамаш дуи бIена антисоветски пропаганда юи орган а хиина дIаэттай США информационни агенство (ЮСИА) уххала кепатеха арадаьккача, 1970 шера шоллагIча ах шера лелададьча цу ведомства гIулаххой итогаш еш долча брошюра тIа.

Цу хоамий буклето дIалоаца ха башха йIаьха еце а, цу тIара къайта хьагуш ба доазол дехьарча потребителашта дарьхIача, дакаеи бийсакен е итт меттала а ЮСИА «продукци» телача американски пропаганда чулоацами керттера лархIараш. Брошюра автораша къайла хьоц, цу ведомства дальша керттера ког гIорталга Советски Союзан кхача социалистически мехкаштец духьаларча тийшача балха лелаеча идеологически пропагандех еш хилар.

Информационни агентства кулгалхошта цу хана догаза хетац шоай дальхе а ехка Советски Союзера байдла дIабахача даькъаза хьаннача тоабан гIулакхех пайда эц.

Социалистически лагера мехкий политика масса тайпара харцахьяха гIертарал совгIа, ЮСИА-с доазол дехьарча потребителашта хьаэттаю американски вахара «лакированни» вариант. Цу гIулакха информационни агентства пайда ац «Америка оаз» яхача радиостанцех меттел, иштта 66 журналах, фильмах, выставкаха, иштта кхьирех.

США доал деча гIозараца ахча кходаш ЮСИА доастамча гIулакхашта. 1971 финансови шера конгрессо ЮСИА-на хьожадаьд 187.915 эзар доллар — дIадахача финансови шера хьожадаь хиначул 4,5 млн. доллар дукхагIа.

Форда гIаьрахой

Филиппински берда йистошка ше кхоач торгови кемай капиталаш кхераш турмалаштка хьеж. Царна хов форда пираташ эттара хьалхагIа укказа шоашта тIаниiйслургболта.

Вай хана из мелла акха доагIаш дале а, хIана а тIехь шоай джонкаш тIа а хайша, Къулбехьен Китая форда тIех Тайжача оксаца тIех дед чIоагIа гер-зана кийчбоина параташ. Торгови кемашта тIа а хьийлхе, трюмашка мелдар дIахьу пираташа. Укх шера, Рейтер яхача агентства корреспондента бечa хоамах, Манила яхача бухтавен Минданао яха гIайре кхоачалуча къулбехьагIен гаьна доацаш японски цхьайтта кемана тIаьхийлхаб форда параташ. Цар дайхад кхьача паччахьалкхений торгови кемаш а. Бакъда, гIаьрхошкара эттара духхагIа ше доал японски кемашта.

Моряхаша филиппински порташка баха йа тугача кхаьчад гIулакх, японски кемай давы юхала аьнад кемаш лорадергдолаш филиппински правительствас Манилерча японски посольствана тешам балларца цар кемаш Филиппинашка гIоргдац. Ультиматумо ший гIулакх дир. ХIанз Филиппинашка вIашагIтохаш я тIема кемай отряд. Цул декхара юкъедоагIа форда пираташца лоаттабеча къовсамо операцеш ялга. Из отряд, хоам бу Рейтера агентства филиппински порташта юххера моттигаш лора-еш хургья.

Вл. ВОЛКОВ. (ТАСС).

...Цхьоалагiа сентябрь. Мелдукхача бераша дега гIоззе яхьаш доацд из да! Дуне, Iилма юкъе доаза юкъхьана школе бахкараша а, уж дIахо довза бахкараша а! Иштта хилар № 15 йолча г. Грозерча школе а. Керда дешара шу дIадолалуча дийнахь дешархошта хьалхашка хьамаьл де школе дирекце шоай школа выпускника, хIанз Нохч - ГIалгIай педагогически института студентка, дуьне чемпиона Турищева Людмила. Цо дийшар берашта сега маларе гIулакхий керд йолла кхуэра школа хиларах, школе бартгайнача хьа-кхарой коллективах, школьни а хIанз институтерча а ший вахарах.

СУРТА ТIА: Л. Туришева № 15 йолча школа дешархошта хьалхашка хьамаьа деш я.

С. ХАКИЕВА сурт.

ШКОЛА КИЙЧА ЯЦ

Новые - Алды яхача посолкерча № 39 йолча школана доккха ве хилар мохк аьгача хана — ненаш нийттIар, аьтта оагIув хьа-ларбьлар. Из хиина цаI ах шу совгIа ха я. Цу хана деза ший хурдь школа капитально тоайита оар-цагIвьния лел директор вола Ш. М. Магомадов: каьхаташ кхуй хьийт лакхерча инстанцешка, ше ух. Бакъда гIулакх хулаш дац.

Горисполкомо № 39 йолча школана ремонт яра балхаш дIадахача шера плана юкъедикьадар. Ремонтни балхаш дIадоадир СМУ-8 (начальник из П. З. Федотов). Цхьабакъда, школе этта Iалаьмате хала хьалаш теркалдечол а школе дешадагIача берех дог лазачоа а тара дац деш дола балхаш. Геттара шортига ду. Школа тоае хьакийнача 138 эзар сомах хIанз а дIадахийтадац 27 эзар сом мара. Ала хоагIа цIенкашта хала хьалаш эттад хIанз

цу школана ремонт еча. Ший хешахьа хьатIаккхаьац гIишлон материалаш, тоьаш бац болхлой. Цу хьакъехьа чуьц ремонтникий бригадира воа. Суровске:

— Здание каркаса обтяжка ах доала доацк тхо. Стойкаш вIашагIйохкара № 10 йола аьшка листаш эш (600 килограмм), хIаьта йолаш яраш ши бIаь килограмм мара яц. Сварочни, кхылоле балхаш сихха хьадара эша материалаш кхоачам хиллах лоаттаьш. Объекте йолаш яр пенех Iурiташ доаха компрессор, из а тхогара дIа а яьккха кхича объекте дIаяхьийтай.

Дешархой е школе дирекца а дог гIоздоаххаш лен СМУ-8 начальника воа. Федотова цу хьакъехьа дуьцар:

— Болхлой тоьаш бац тха упраьлене. ХIаьта духхагIа бола болхлой № 40 йола керда школа хьалъеча боих беш ба. Из школа хьалъяь яьча мера торо хургьяц № 39 йолча школана ремонт яра балхаш маларра дIадоладе.

Цу къамаьло хьахьокх ремонтникаш школе эттача халача хьалашта сагота ца хилар. ХIаьта школа дешархой школана хьатIаьхьа пристройка чу дешаш ба, кхаь а йиь а сменагIа. Классни помещенеш тоьаш ца хиларах рисоване, къахьегама, иллеш ахара, физкультура урокаш вIадла хьаа а йалаш. Цул совгIа дIаьхдаьча ден группа занятеш а коридора чу кулар — дешар дIадахьара кIеззига а хьалаш доецача, гIар-тата латтача моттига. Цу тайпарча хьалашка дIадоладаьд дешархоша керда дешара шу.

Оаргагiа хIаиз бовлац просвещене министерства болхлой цу школе дешаш волча 1389 дешархочун дешара хьалаш вIаштIехьдахара?

З. АХМАДОВ.

Тахани кхоанеи хурга

4 СЕНТЯБРЬ

В. И. ЛЕНИНА ЦIЕРАГIАРА МАЙДА. 18.00. Концерт грамзапись. 19.00 ОГНХЗ медсанлахьа художественни самодеятельноста концерт. 20.00. Хронико - документальни фильмаш хьокхарга.

С. М. КИРОВА ЦIЕРАГIАРА ПАРК. 18.00. Кинолекторий «Ленини вай мохки» яха лекци. 20.00. «Шин революце связной» яха документальни фильм. 18.00. Ашарий эстрада. Грозненски гарнизона духовой оркестра концерт. 19.00. Баьццара театр. Эстрадни оркестра концерт.

В. И. ЛЕНИНА ЦIЕРАГIАРА КУЛЬТУРА ДВОРЕЦ. 15.00. Баьццара театр. «Марша боагIаба хьалхара гурга» яха берий утренни. 17.00. Ашарий сахьат. «Советски композиторий ашарашка ладувгIа» яха духовой оркестра концерт. 18.00. «Атеист» яха клуб. «Iиса пайхамар вьа дие» яхача дьиа цIей хьадалари цул реакционни чулоацамах» яха беседа. 20.00. Кагирхой салаIара сайре.

ХИМИКИЙ КУЛЬТУРА ДВОРЕЦ. 11.00. «Луноход» яха клуб. Керда дешара шу долацара хетаць берий утренник. 12.00. «Чайка» яха клуб. «Золушка» яха спектакль. 15.00. «Ленин Шушенске» яха ленински дешар. 16.00. «ЛадувгIа нохч-гIалгIай муамашка» яхача духовой оркестра выступлени. 19.00. «Кхыча планеташ тIа вахар дий-хьогI?» яха лекци.

«КРАСНЫЙ МОЛОТ» ЗАВОДА КУЛЬТУРА ЦIА. 17.30. Акханара беш. «Доазол дехьа» яха тематически кино хьокхарга.

КИМ ЦIЕРАГIАРА КЛУБ. 20.00. Кагирхой салаIара сайре.

5 СЕНТЯБРЬ

В. И. ЛЕНИНА ЦIЕРАГIАРА МАЙДА. 18.00. Челюскинцев цIерагIча кинотеатра эстрадни оркестра концерт. 20.00. Хронико-документальни фильмаш хьокхарга.

С. М. КИРОВА ЦIЕРАГIАРА КУЛЬТУРА ПАРК. Мехкдаьттан газовни промышленноста болхлой ЕррагсоюзниДеина хетабаь халкъа сакъердам. 16.00. «Нохч-ГIалгIай мехкдаьттахой къахьегама вахте» яха радиопередача. Мехкдаьттахой заявкагIа оттадаь концерт. 17.00. Къайла театр. «Зиза тоха са Республика» яха халкъа творчества фестиваль. Советски района художественни самодеятельноста концерт. 19.00. Госфилармоне симфонически оркестра концерт. 20.00. Кинолекторий «Подвиг» яха документальни фильм.

ХЬАЖА, ЛАДУВГIА

4 сентябрь

ТЕЛЕВИДЕНИ

[illegible]

РАДИО

[illegible]

мехаттала). 16.20 — «Халкъа тIахьожам болх беш ба» яха передача (эрсий меттала). 16.40 — Лирически иллеш (гIалгIай меттала). 17.30 — Школьная глобус яха радиожурнал (эрсий меттала). 19.00 — Москва.

5 сентябрь

ТЕЛЕВИДЕНИ

16.28 — Передачий программа. 10.30 — Тахан мехкдаьттан газовни промышленноста болхлой Еррагсоюзни Ди ла. ЦТ. 11.02 — Мехкдаьттан газовни промышлен- [illegible]

РАДИО

[illegible] меттала). 9.00 — Москва. 15.15 — Передачий программа. 15.20 — «Хаттар хIамагIмунга» яха Мусаева яздах дуцдар (нохчий меттала). 15.40 — «Массанахьа а ба дика нах» яха передача (эрсий меттала). 15.55 — КIирадийнахьара музыкальни программа (эрсий меттала). 16.25 — СалоIара миноташ (гIалгIай меттала). 16.45 — «Къона тIехье» (гIалгIай меттала). 17.00 — Москва. 18.30 — Литературни передача (эрсий меттала). 19.00 — Москва.

ХАОТТАМ

Тахан республике гIоалаш Грозне кIарит-дукха моркаш а йолаш, йоачаш а йоацаш, хьайда лостам боацаш гIаьхкьача боараме мух а дьекххаш хила а фегара температура республике гIоала 23—28, Грозне 26—28 градус йIоалал йолаш хила а тарлу. ДIахорча шин дени шин буси кущацуш моркаш а йолаш, ольшацайолча моттигашка юкъ-юкъе доагIа а делхаш, да а къукъаш, хьада лостам боацаш гIаьхкьача боараме мух а дьекхаш ла хила а фегара температура буйсашка 10—13 градус, дийнахь 23—26 градус йIоалал йолаш хила а тарлу.

Метеостанци.

Редактор **М. К. ЛЬЯНОВ.**

ДЕША ДIАИЙБУ

Нохч-ГIалгIай АССР культура Министерства А. Я. Вагановай цIерагIча Ленинградски Академически Хореографически училища Нохч-ГIалгIай студе деша дIачуийбу.

Училище дIачуэц 4-чен 5-чен классашка деша дагIа бераш.

Училище деша дIачуйцаргбераш хьажорж 9 сентябрера 12 сентябре кхачалца иллей халхарен ансамбла пайдешне (Пролетарски улица, 47).

Хатта хIама долчо телефон тоха 2-31-77.

Нохч-ГIалгIай АССР культура Министерство.

РЕДАКЦЕ АДРЕС: г. Грозный, Ленина улица, 11 (3-гIа этаж). Телефонаш: редактора — 3-44-90; редактора зам.—3-30-11; бехктохама секретара — 3-34-38; партийни вахарех, культурах, промышленностех отделий — 3-42-30; юрта боахама отдела — 3-42-26; письмой отделен бухгалтерен — 2-60-71.

«Грозненский рабочий» издательство типографи. Революце проспект 7/84.

АДРЕС РЕДАКЦИИ: г. Грозный ул. Ленина, 11 (3-й этаж). Телефоны: редактора — 3-44-90: зам. редактора — 3-30-11; ответственного секретаря — 3-34-38; отделов партийной жизни, культуры и промышленности — 3-42-30; отдела сельского хозяйства—3-42-26; отдела писем и бухгалтерии — 2-60-71.

Типография из-ва «Грозненский рабочий», проспект Революции, 7/84.

СФ05189. Заказ № 6652